
Sophia af Mecklenborg,
Dronning til Danmark og Norge;
med Tilbageblik paa de tidligere Slægtskabsforhold
mellem det danske og mecklenborgske Regenthuus.
ved
G. C. Werlauff.

Forst udgivet som Indbydelseskrift til Universitetsfesten den 26de Juni 1841
i Anledning af D. K. S. Kronprinds Fred. Carl Christians og
Kronprindsesse Caroline Charlotte Marianes hoi Formøling;
her paa ny gienneffet af Forfatteren.

Den Deel af det nordlige Lydskland, som begrændses af Oderen, Elben og Eideren, var allerede fra det fette Aarhundrede beboet af slaviske Folk, Wilzer, Obotriter, Polaber og Wagrier, som dog først et Par Aarhundreder fildigere bleve historisk bekiendte, ved deres Afhængighedsforhold til Carl den store. Dette ophørte vel efterhaanden, under Carls Efterfølgere, men i Hovedsagen ombyttedes kun de frankiske Regenters fiernere og svagere Herredomme, med de sachsiske Hertugers nærmere og mere trykkende Overmagt.

I de nuværende mecklenborgske Lande havde, af de nævnte Folk, Obotriter og Wilzer dengang Sæde. Disse Folk stode stundom i et fiendtiligt, stundom i et venfskabeligt Forhold til deres Naboer og Stammebeslægtede, Polaberne i det nuværende Lauenborgske, Wagrierne i det østlige Pølsen. Nord for disse Folk strakte sig den jydsk Halvø; lige over for Obotriternes Land laae, i saa Miles Afstand, de danske Der. Grundforskjellige vare disse Landets Beboere ved Oprindelse, Sprog, Religion og Sæder; men længe stode dog

Historisk Tidsskrift. III. 1

begge Folk paa et og samme Udviklingsstrin; thi, manglede Slaverne end ikke en tidlig og eiendommelig Cultur, saa var igien Christendommens Lys tidligere trængt frem til de Danske; Naturen og Veliggenheden dannede desuden baade Danske og Slaver til Sofarende. Allerede i den første Periode af vort historiske Tidsrum finde vi en forskjelligartet Samsærsel mellem disse Landes Beboere. Tidlig maa de, ved Eroveri og Handel, have lært at kende hinanden; længe før den christne Lære fik Indgang hos selve Folkene, var den antaget af enkelte slaviske Regenter, som derved foranledigedes til at søge Tilflugt hos deres Troesfæller i Danmark. Dog var det fortrinligen Landenes gienfaldige Veliggenhed, der gjorde et uafbrudt, enten fredeligt eller fiendtiligt Samqvem næsten uundgaaeligt, efter den gamle Erfaring, at Havet ofte forbinder Folkene meer end det adskiller dem; og dette Samqvem uøvede igien, til alle Tider, en virksom og betydende Indflydelse paa begge Folks gienfaldige Stilling. Giennem hele Middelalderen, med dens idelige Folkebevægelser, dens aldrig stadige Grændser mellem Staterne, dens temmelig retlose Tilstand, var derfor Danskes og Slavers Forhold oftere fiendtiligt end venfabeligt; begge Slags verlede hyppigen og gif ei sielden næsten jævnsides. I en tidligere Periode indtraf Sammenstød i Bagriernes og Polabernes Egne, men tillige fælleds Interesse fandt Sted, med Hensyn til de frankiske og sachsiske Regenters Omvendelses- og Erobringsplaner; Eroveri og Kyst-Plyndring drevs paa samme Tid som fredelig Handel. Længere ned i Tiden, da de danske Konger lagde an paa at udbrede deres Magt hiinsides Østersøen, kunde de obotritiske Lande, beliggende mellem Nordalbingien og Pommern, to Hovedmaal for de Danskes Erobringsforetagender, mindst undgaae at drages ind under Omfanget af disse; ligesom det maaskee endog var hine Lande

selv, der nærmest gave de danske Konger en udbortes Anledning til deres Pretensioner. Efterat denne kunstige, selv af det tydske Riges Overhoved erkjendte, Bygning, under Waldemar den Anden var styrtet sammen, bleve dog Levningserne af den tilbage i den Lehnshoihed, eller den paa anden Maade overordnede Stilling, de danske Konger indtog med Hensyn til de mecklenborgske Lande; hvilken end ikke op- horte, da disse Lande fra 1318 af kom til at udgjøre et arveligt Hertugdømme under det tydske Rige, men, skjøndt mere i Navnet end i Virkeligheden, vedvarede lige til Waldemar Atterdags Tid.

Disse Forhold, der i og for sig selv ikke kunde lede til nogen uafbrudt fredelig Forstaaelse, hindrede desuagtet ikke, at Tilnærmelser af en venstabelig Art stundom og i visse Retninger fandt Sted, saavel mellem Herskerne som Folkene. Uegteskabelige Forbindelser knyttedes mellem begge Landes Regenthuse; mecklenborgske Fyrster erholdt derved faste Besiddelser i Danmark; Klostre stiftedes i Mecklenborg af Danske, eller doneredes herfra. At Rostok og Wismar erholdt Privilegier og Handelsfordele af danske Konger, kan derimod mindre komme i Betragtning, naar Taler er om Forholdene mellem Danmark og Mecklenborg, da hine Hansestæder ansaae sig selv for aldeles selvstændige og uafhængige af de Landsherrer, indenfor hvis Grændser de vare beliggende.

Efterat Danmark havde opgivet de forældede politiske Fordringer paa de mecklenborgske Lande, dannedes, ved den fremskridende Tidsaand, nye Bevægelser, med varigere og mere frugtbringende Resultater, nemlig videnskabelige. Universitetet i Rostok, 60 Aar ældre end det Kiøbenhavnste, besøgtes tidliggen af danske Studerende; selv, efter at Danmark og Norge havde faaet et eget Universitet, valgte danske og norske Udenlands-Studerende fortrinligen Høiskolen i Rostok, ligesom

igien fra det 17de Aarhundrede af rostokiske Studerende jævnlig antræffes ved det kjobenhavnske Universitet, maaskee fordi der i den store Hovedstad kunde være mere Anledning til privat Erhverv end i den mindre Universitetsby. At rostokiske Lærde ei sielden kaldtes til Lærerposter ved vort Universitet eller til verdslige Embeder i Danmark; at flere danske Bøger i det sjetende Aarhundredes første Halvdeel eller noget senere, bleve trykte i rostokiske Officiner; at navnlig en rostokisk Bogtrykker blev indkaldt for at trykke det betydeligste Værk, der til den Tid var udkommet hos os, den af Christian III. foranstaltede danske Bibeloversættelse, bør heller ikke lades ubemærket; ogsaa deri havde, uden Tvivl, Landenes nære Veliggenhed en ikke ringe Andeel.

Saaledes er det ikke blot i politiske Forhold og i Regenternes private Liv, men ogsaa i mercantile og videnskabelige Retninger, at Danmarks og de mecklenborgske Landes Historie, gennem henved 1000 Aar er dybt og nøie forbunden. Ethvert af disse Forhold frembyder Stof til lærerige Undersøgelser, hvortil Materialier ikke mangle og hvoraf interessante Resultater kunne ventes.

Blandt hine Forhold er der et Ægtefælskab, som især fortjener Historikerens og Fædrelandsvennens Opmærksomhed — Frederik den Andens — og ved dette, som overhoved ved de sidste 16 Aar af denne Konges Liv og Regiering, vil Ingen kunne dvæle, uden dyb Beundring af hans ædle, høihiertede, elskværdige Ægtefælle. Havde Sophia af Mecklenborg end ikke været Christian den Fjerdes Moder, vilde hun dog, ved hendes lange og hæderlige Eufestand, hendes ærværdige Alder, ved hendes hele Personlighed, altid have vist sig som en af de meest fremragende Characterer i vort Fædrelands Historie. Den første og korteste, skiondt i flere Henseender vigtigste, Periode af hendes Tilværelse omfattes her, i det vi

stræbe at fremstille hende som Egteskælle, som Deeltagerinde i den kongelige Værdighed, som sine Børns sømme Moder og forstandige Opdragerinde.

I.

Allerede det danske Kongehusets Stammefader, Svend Estrithsen (1017—76), var den første danske Konge, der besvogredes med en Fyrste fra de nuværende mecklenborgske Lande¹⁾. Gotstalf, Son af en slavisk Fyrste, havde hentet i Knud den stores Hær, antog den christne Lære, ægtede Svends Datter, Sigrid, og stiftede et Rige der omfattede Bagriernes Polabernes og Obotriternes Land, eller det østlige Holsteen, Lauenburg og Mecklenborg²⁾. Han blev dræbt 1066 i et Oprør af hans egne hedenske Underfaatter, som derpaa, uden at erkiende hans Sønners Arveret³⁾, underkastede sig Fyrsten

1) At Gotstalfs Fader, Udo, skal have ægtet Marina, en Datter af Knud den store og Alfisa, berettes af ingen ældre Skribent end af Nic. Marese. Thurius († 1525), hvorfor det med Føie heller ikke antages af Mecklenborgs nyeste og meest kritiske Historieforfattere, Rudloff og Lühov; og modsiges allerede af Suhm, Danm. Hist. III. S. 785.

2) Hans Egteskab med Svends Datter, Sigritha, omtales af Saxo Grammaticus (ed. P. E. Müller) p. 557. 618. Ud. Brem. Hist. eccles. III. c. 21, IV. c. 12 beretter ogsaa at han ægtede en dansk Kongedatter, men uden at betegne denne nærmere; Helmold Cron. Slav. I. c. 16 har derimod urigtigen antaget hende for en Datter af Knud den store. Hos Kildeforfatterne, Ud. Brem. III. c. 22—23. og Helmold I. c. 19—21, nævnes Gotstalf kun *princeps Slavorum*. Naar derfor Lühov (Versuch einer pragm. Gesch. v. Mecklenburg I. S. 57), vil, at Danske og Tydske skulle have erkiendt ham for Konge af Slavonien, da grunder dette sig, uden Tvivl, eene paa Adam af Bremens Yttring III. c. 21 om Slaverne: *cum quasi regem timentes*. (Jfr. Rudloff mecklenb. Gesch. I. S. 57). Hos Saxo (p. 523. 544. 547. 618) hedder han blot *Gutschalvus Slavicus*. At Gotstalf blev gift med Sigrid omtrent A. 1058, antages af Suhm IV. S. 259. V. S. 57.

3) *Quibus jure debebatur dominium — principatus ejus hæreditaria successio*. Helmold I, c. 25.

Kruko af Rygen, der, ved Nordalbingiens Erobring, gav det vendiske Rige en forøget Udstrækning. Gotskalks Son, Henrik, som siden Faderens Død havde tilbragt sin meste Tid hos sine modrene Frænder i Danmark, stødte Kruko fra Thronen og ægtede hans Gule, Slavina¹⁾. For at sikkre det egentlige slaviske Rige dets nationale Omfang mellem Elben, Oderen og Østersøen, forvandlede han det umiddelbare Herredomme over Nordalbingien til et venskabeligt Forbund²⁾, men synes tillige at have behersket sine Lande med en højere Titel³⁾. Han bekrigede sin Morbroder den danske Kong Niels, som forholdt ham hans modrene Arv i Danmark, for hvilken det, dog ved hans Sødsfendebarns Knud Lavards Medvirkning, tilsidst lykkedes ham at erholde Godtgjørelse.

Da Henrik mistviede om sine yngre Søners Dygtighed til Regjeringen, synes han at have overdraget sin nydnævnte Frænde Knud et Slags Tilsyn eller Værgemaal over dem⁴⁾, eller endog, i Tilfælde af at hans Stamme skulde uddøe, at

1) Rudloff og Lühov henføre denne Tilbragelse til 1105; Suhm derimod vil bevise, at det maa være skeet 1096. V. S. 20.

2) Helm. I. c. 34. 37. 38. 41.

3) Helm. I. c. 36: *vocatus est rex in omni Slavorum & Nordalbingorum provincia*; c. 46 kaldes han *rex Slavorum*; men tillige c. 41 *regulus Slavorum* og c. 46 *princeps*, hvilke Titler ogsaa tillægges Niclot; I. 71. 83. Dog, saadanne Benævnelser maae antages at have været de slaviske Regenter i denne Periode ikkun tillagte af deres tydske Naboer og af latinskrivende Forfattere, hvilke brugte dem iflæng. Selv havde de naturligviis deres egne nationale Udtryk for disse Værdigheder (Voivod?), hvis egentlige Betydning og forskellige Grader Kronikeskriverne neppe engang kiendte; jvfr. Suhm VII. S. 219; Lühovs Gesch.-Mecklenburgs I. S. 317.

4) Dette berettes kun af Saxo Gram. p. 625—26; ei af Helmold; hvorfor ogsaa baade Suhm (V. S. 251) og Robbe Gesch. Lauzenburgs I. S. 108 modsige det; medens derimod baade Rudloff I. S. 93. 97. og Lühov I. S. 83, synes at antage Saxos Fremstilling.

have bestemt ham til sit Lands Behersker¹⁾. Efter hans Død 1126²⁾ tiltraadte hans Søner, Sventepolk og Knud, Regjeringen³⁾; men de bekrigede hinanden indbyrdes, og allerede 1139 var Jngen meer tilbage af Henriks Afkom⁴⁾. Knud Lavard erholdt nu Kongeværdigheden over de vendiske Lande, deels maaskee ifølge en tidligere Overenskomst med Henrik, deels ved Keisers Lothars Forlehning 1129⁵⁾; om og hvorvidt Slægtskabsforholdet ved denne Leilighed tillige kan være kommet i nogen Betragtning, maa anses for uafgjort⁶⁾. Imidlertid

1) Dette er Rudloffs Forklaring I. S. 97, som dog ei begunstiges af Helmolds Fortælling om Knuds Tiltrædelse af Regjeringen over de obotritiske Lande (I. c. 49); Menndt Helmold rigtignok taler om en Ahnelse, Henrik skal have havt, at hans Stamme snart skulde uddøe.

2) Bedekind Noten zu Geschichtschreiber des Mittelalters I. S. 413. III. S. 22.

3) *Dominio successere*; Helmold I. c. 46 cf. c. 25 om Gotstalts Søner *quibus jure debebatur dominium*. Dette synes ogsaa at ubeslutte enhver Overdragelse af selve Regjeringen til Knud Lavard.

4) *Defecit stirps Henrici, mortuis scilicet filiis & filiorum filiis*; Helm. I. c. 48; af det sidste skulde man næsten slutte, at der maae have været flere Descendenter af Henrik, end dem Helmold selv nævner.

5) Som han egentlig maatte betale; *emit multa pecunia regnum Obotritorum*; Helm. I. c. 49. Nu, da Obotriternes Land traadte i en nærmere Forbindelse med det tydske Rige, kaldtes det tillige Kongerige; Knud Lavard blev kronet af Keiser Lothar, ut *esset rex Obotritorum*. Mærkeligt, at en jydsk Konge, Erik, allerede 838 anholdt hos Keiseren om, at Overherredømmet over Friser og Obotriter maatte overdrages ham; (*sibi dari Frisianos atque Obotritos*; *Scr. rer. Dan.* I. p. 521); jfr. Suhm II. S. 87 og Kobbe Lauenb. Gesch. I. S. 55, hvilken sidste, uden Tvivl, har misforstaaet dette Factum, maaskee paa Grund af hvad der forekommer strax efter, ved A. 839. *Script.* I. c. p. 522.

6) Gram, Noter til Meursius, col. 229—30. 236, har opstillet den upaatviveligen rigtige Formodning, at *Rnytlinga saga* (*Fornm. Sögur* XI. p. 301. 310 fg.) har henført til den tydske Keiser, Henrik IV. hvad egentlig vedkommer den slaviske Konge Henrik Gotstalts Søner, og at Bothild, Erik Siegods Dronning, ei var en Søster af bemeldte

er det høist sandsynligt, at Baldeemarernes Paastand paa disse vendiske Lande, ja endog de følgende danske Kongers Bestræbelser efter her at erholde Overherredomme, for en stor Deel kan have grundet sig paa en dem, som Descendenter af Knud Lavard formeentligen tilkommende Ret¹⁾.

I de to Aar, Knud var i Besiddelse af denne sin nye Værdighed, maatte han tillige kæmpe med en Opstand af sine hedenske Undersaatter, der lededes af to indfødte Hovdinge, Pribislav og Miclot. Efter hans Død 1131 deelte disse de vendiske Lande imellem sig, saaledes at Pribislav erholdt Wagrien og Polabien, Miclot Obotriternes Land²⁾. Den første, uden Tvivl en Brodersøns Søn af Henrik³⁾, forfulgte de Christne og førte i længere Tid Krig med sine Naboer, især Nordalbingerne, som endte med at det vagriske Rige ophørte og Polabien forvandlede til en tydsk Stat, under Navn af Grevskabet Raxeburg⁴⁾. Pribislav forsvinder af Historien omtrent ved A. 1156; om han har efterladt sig Afkom, vides ikke.

Henrik, men en Datter af hans Fader, Gotstalks, Datter (af en tidligere Forbindelse med en Symbulla, som dog ei kjendes af nogen ældre Forfatter, end af Mar. Thurius fra Begyndelsen af det 16de Aarh.) og en Thrugot eller Thorgaut (Saxo p. 596); jfr. Suhm IV. S. 721. V. S. 57. 131. Knud Lavard nedstammede paa denne Maade i tredje Led fra Gotstalk, og kunde maaskee, efter de slaviske Landes Sædvane, tillægges et Slags Arveret.

1) Rubloff I. S. 189, Kobbe I. S. 209. Man erindre, at Baldeemarerne optog de langt ældre Pretensioner paa Overherredømmet over Norge fra Harald Blaatand af.

2) Helmold. I. c. 52.

3) *Fratruelis Henrici* kaldes han hos Helmold I. c. 49. Rubloff I. S. 101, ja endog Bedekind (Noten zu Geschichtschr. des Mittelalters II. Nr. 58) antage ham for en Søn af Gotstalks ældste Søn, Buthue, († 1071), men Suhm IV. S. 422. V. S. 350, og Lückow I. S. 91, efter Tiden at slutte, med større Rimelighed, for en Sønesøn af denne; jfr. Kobbe I. S. 121.

4) Kobbe I. S. 128.

Niclot, der ligesom Pribislav holdt fast ved sine Fædres Tro, fortsatte et uheldigen Krigen mod de Danske og mod Henrik Love, men faldt tilsidst i Kampen mod denne A. 1160. Da det er fra ham, eller rettere fra hans Søn Pribislav, at det samlede mecklenborgske Fyrstehuus regner dets Ahner, har hans Herkomst i ældre og nyere Tid¹⁾ været Gienstand for Undersøgelser, som dog kun gaae ud, deels paa Formodninger, deels paa forskellige Forklaringer af det Udtryk, hvormed Helmo'd, her den eeneste Kildeskribent, efterat have betegnet Pribislav som *fratuelem Henrici*, karakteriserer Niclot, som *majorem terræ Obotritorum* (I. c. 49). Ved Udtrykket *Major* forstaae Middelaalderens-Skribenterne sædvanligen en høiere Grundteier (Dynast); men der mangle heller ikke Exempler paa, at det undertiden er brugt til at betegne Personer af fyrstelig Herkomst²⁾. Føies hertil som historisk beviidligt, at, om end ikke et strengt Arvelighedsprincip, saa dog et, meer eller mindre bestemt Hensyn til en herskende Fyrsteslægt, kiendeligen gaaer igiennem det obotritiske Lands hele ældste Historie³⁾; ansees det end videre for afgjort, at Pribislav har hørt til denne Fyrsteslægt: saa bliver det altid sandsynligt, at Niclot, som tillige med ham valgtes til Regent, heller ikke har været aldeles

1) Rudloff I. S. 99; Kobbe I. S. 111.

2) Klüvers Beschreibung Mecklenburgs III. S. 113. I denne Henseende er det ogsaa mærkeligt, at Niclots Søn Pribislav, i et, rigtig nok noget yngre Kildeskrift baade kaldes *princeps Slavorum*, og tillige regnes blandt *proceres Slaviæ*; (Lisch, Jahrb. des Vereins f. mecklenburg. Gesch. u. Alterthumsk., 2ter Jahrg. S. 20.) Det Sted hos Saxo (p. 761), hvor Niclots Søn Pribislav omtaler sin Slægt, som den, ingen Slaver endnu havde vovet at lægge Haand paa (*eo sanguine oriundus sum, quem nulli Sclavorum attentandi unquam ausus inaccessit*), hvilket Noget have brugt som Argument for Niclots Nedstammelse fra Gotstalls Huus, turde snarere bevise det modsatte, naar man erindrer sig Dennes og hans Søns Buthues Skiebne.

3) Rudloff I. S. 155, 185; Eügow I. S. 154, 318.

fremmed for den, hvad enten som Sonnesøn af Gotstalts ældste Søn Buthue¹⁾ eller i nogetsomhelst andet Forhold, hvilket Helmold, enten ikke har gjort sig den Umage, nærmere at betegne, eller maaskee ikke engang selv har kiendt²⁾. Hvor mange lignende Slægtsskabsforhold fra hiin Tid, ja selv fra en senere, skule sig ikke endnu i Mørke³⁾?

Om Niclots ægtefæbelige eller lignende Forhold vides intet⁴⁾; men han efterlod sig tre Sønner, Pribislav, Wertislav og Prislav. Den Sidste vilde være historisk ubekiendt, dersom ikke den danske Histories Kilder havde opbevaret Efterretninger om ham og hans Descendenter. Af disse vides da, at Prislav, allerede medens Faderen levede, havde antaget Christendommen, og derfor havde maattet tage sin Tilflugt til Danmark, hvor han ægtede Catharina, en Datter

1) Hvilket antages baade om Pribislav og om Niclot, bl. a. af Gebhardi, *Origines Ducum mecklenburg.* (Brunsv. 1762) p. 33; Suhm IV. S. 422. V. S. 350; jfr. *Stamt.* til S. 158. VII. S. 64. Sønner af Buthue kunne de, ifølge Tiden, ikke være.

2) Rubloff synes, skønt med nogen Betænkelighed, meest tilbøielig til at hense Niclot til den gamle obotritiske Fyrsteslægt, I. S. 98—99; ligesom ogsaa Robbe I. S. 111. Mecklenborgs nyeste Historieforfatter Lührow antager derimod, at N. vel har hørt til en mægtig og betydende Slægt, men ei til den fyrstelige (I. S. 91. 315).

3) Hvo var t. Er. den „*filia Slavorum, Estred nomine, de Obodritis*“, som den svenske Kong Olaf Skotkonung ægtede (*Udam. Brem.* II. c. 28); uden Tvivl den samme Edla, Datter af en vendisk Jarl, der i nordiske Kilder omtales som Kongens Frille (*Heimskringla* II. p. 118). Gebhardi (*Orig. Mecklenb.* p. 19) og Rubloff I. S. 49 antage hende, maaskee ikke uden Feie, for en Datter af den obotritiske Fyrste Miecislav (985—1018); det nordiske Navn maa da være blevet hende tillagt i Sverrig. Lagerbring (*Svea R. Hist.* I. S. 211) har lagt Mærke til denne Estrid; men hun forbigaas derimod af flere svenske Historieforfattere og Genealoger. Suhm angiver hende (III. S. 521) for en Datter af den polske Konge Bolcslav.

4) At han skulde have været gift med en svensk Kongedatter, beroer ene paa løse Beretninger af nyere svenske Skribenter; jfr. Suhm VII. S. 63. 140.

af Knud Lavard; her erholdt han tillige Forlehninger af Valdemar I. og maa have levet, i det ringeste til A. 1164¹). To Sønner kendes efter ham; Knud, der døde A. 1183²) her i Danmark, formodentligen uden Afkom³), og Valdemar, der døde Aaret efter som Kannik ved St. Genovefaklosteret i Paris⁴). At han tillige skulde have efterladt sig Døttre, be- roer kun paa uhiemlede Gissninger⁵).

1) Det her Anførte om Prislav forekommer hos Saxo p. 753. 759—60. 860, samt i Rnyttingasaga (Fornm. Sögur XI. p. 375—76); hvor han, ved en i islandske Rilder ei usædvanlig Forvandling af fremmede Navne, kaldes Fridleifr, ligesom hans Fader Niclot Riuflátr. Hvor begge Rilder afsige fra hinanden, fortjener vel Saxo i det Hele meest Tiltro. Saaledes beretter denne p. 759—60, at Pr. var bleven forjaget af sin Fader; Rnyttl. derimod, at han var tagen tilfange af de Danske paa et Tog i Benden. Hos Saxo forekommer ikke hans Egteskælls Navn; hun var formodentligen den Catharina, Datter af Knud Lavard, der, ifølge Rnyttinga S. p. 335, blev gift i Austurveg (Benden?); rigtigere med en Fyrste fra disse Egne. Hans Forlehning omtaler Saxo p. 760 som *magna nobilitum insularum pars*, uden udtrykkelig at tilføie, om det skulde have været danske Her; men det er sandsynligt, at dertil maa have hørt, i det ringeste, Volland, (Suhm VII. S. 353), hvoraf vi senere finde Sønnen Knud i Besiddelse (Saxo p. 869). Prislav forekommer ikke efter A. 1164; jfr. Suhm VII. S. 166.

2) Han testamenterede til St. Knuds Kloster i Odense alle sine Giendele paa Als; Thorkelin, Diplomatarium A. Magn. I. p. 271; jfr. Suhm VIII. p. 37, 69. Mon da ikke denne skionne D og saa kan have hørt blandt Saxos ovenanførte *nobiles insulae*? Denne Knud anlagde en Bye paa den sydlige (snarere østlige) Deel af Fyen (Saxo p. 871), formodentligen Nyeborg (Grams Noter til Meursius, col. 323; Suhm VII. S. 353, 404, 450); han formenes tillige af Noget at have givet det nærliggende Knudshoved Navn (Gram anf. St., Suhm VII. S. 353); hvilket dog omtvistes i G. E. Badens antiquariske, historiske og juridiske Notiser, 1818. S. 155).

3) Jfr. Suhm VIII. S. 334.

4) Suhm VIII. S. 69—70.

5) To Døttre tillægges ham gissningsviis af Suhm VI. S. 226. VII. S. 110. 521. 711., jfr. Stamtablen, VIII. S. 106. Den *neptis* af Valdemar I., der var gift med Greve Bernhard af Raseburg

Nicola's ældste Søn Pribislav forte, ligesom hans Forgængere, i flere Aar Krig med den sachsiske Hertug Henrik Løve, der tilsidst forsonede sig med ham og overdrog ham det obotritiske Rige¹). Formodentlig omtrent paa samme Tid, 1164, antog Pribislav den christne Lære²); 1170 stiftede han et Kloster i Alt-Doberan³); 1171—82 fulgte han Henrik Løve paa en Valfart til det hellige Land; 1178 skal han være død⁴). Om Pribislavs Giftermaal have ingen fuldkommen paalidelige Gifterretninger. De ældre, kun lidet kritiske, mecklenborgske Historiefriivere antage, at han har været tre Gange gift: med Pernille, Datter af den flesvigiske Hertug Knud Lavard; med Boizlava, Datter af en norsk Konge Horwin

---

(Saxo p. 774. jfr. Suhm VII. S. 110), har snarest været Dronningens Søskendebarn; Kobbe I. S. 156.

- 1) Pribislavum principem Slavorum admisit in gratiam & reddidit ei omnem hæreditatem patris sui, terram scilicet Obotritorum, præter Zuerin; Helmold II. c. 7. I en, Doberans-Klosterets Diplomatorium forudsøkket Genealogie over Pribislavs Efterfølgere, hvis Begyndelse er skreven i Midten af det 14de Aarh., siges dog, at Henrik Løve „Pribislavum multis bellis perdomuit & subjugavit“; ved 1164, da Prib. blev døbt, kaldes han her „Magnopolitanorum & Kissinorum ac totius Slaviæ regulus atque nobilis princeps“ Eisch, Jahrbücher d. Vereins f. mecklenburg. Gesch. 2ter Jahrg. S. 10. 13. 16). I det lüneborgske Necrologium kaldes han princeps Slavorum (sammest. S. 20); den vidtløftige Titel af Herulorum, Vagriorum, Obotritorum &c. Rex, som tillægges ham af Skribenter fra 16de og 17de Aarh., er uden videre Hiemmel; jfr. Rudloff II. S. 443.
- 2) Dette Aar angives udtrykkeligen i nyånsførte Genealogie S. 13. De obotritiske Landes Overdragelse henfører Rudloff til 1164 (I. S. 135).
- 3) Eisch S. 15—16; herved kan bemærkes, at Stiftelsen af dette Kloogfaa omtales i Chronicon Erici (Scr. rer. dan. I. p. 163) og i andre danske M. Ab. Annaler (Scr. III. p. 306. 308). jfr. Daugaard, danske Kloostere i Middelaalderen S. 467.
- 4) Rudloff og Lühov antage 1181 for Pribislavs Dødsaar; men ved den nyeste Undersøgelse af Eisch S. 18—21 er det godtgjort, at det maa have været 1178.

og med Mathilde, Datter af den polske Fyrste Boleslav¹). Den Første maa upaatvivleligen hidrøre fra en Forverling med Broderen Pribislavs Ægtefælle; den tredie maaskee af en lignende med Sønnen Henrik Vorwin, hvem ogsaa en polsk Ægtefælle, skiondt urigtigen, tillægges. Kun for den Anden findes en noget bedre Hiemmel, i det nemlig den ældste mecklenborgske Kronikeforfatter Ernst v. Kirchberg, som skrev sin Kronike A. 1378, beretter, at Pribislav 1164 blev gift med en norsk Kongedatter Woyzlava, hvis Fader ikke nævnes af ham, men i nyere Kilder kaldes Vorwin, som omvendte ham til Christendommen, døde 1172, efter at have født Henrik Vorwin til Verden og blev begravet i Alt-Doberan²). Med Hensyn til de chronologiske Angivelser maa Feil her være indlobne; i det nemlig Henrik Vorwin 1178, da hans Fader døde, baade var gift og myndig. Men at Sagnet om en Woyzlava, som Stifterinde af Alt-Doberan-Klosteret (*claustrifundatrix*; rettere, som den der foranledigede eller fremmede dets Stiftelse, hvilken historiske Kilder tillægge Pribislav selv), og som Landets Beherskerinde (*terræ domina*), maa være ældre end Kirchbergs Kronike, fremgaaer af nogle, i den nyeste Tid opdagede, Indskrifter fra det omtalte Kloster³). At der et har existeret nogen norsk Konge med Navnet

¹) I Chemniz mecklenburgischer Stammbaum anf. i Behr, res mecklenburgicæ p. 761. Nogle. t. Er. Mar. Thurius (vitæ Obotritorum, i Westphalens Monum. II. col. 1533, og Latomus Geneal chronica megapolit. (Westphalen IV. col. 194) tale kun om Mathilde og Woyzlava. Den Sidstes Fader kaldes baade af Thurius og Latomus Vorwin.

²) Westphalen Monumenta IV. p. 741. 757.

³) Disse mærkelige Indskrifter paa løse Stene fra Slutningen af 13de og Begyndelsen af 14de Aarh., som have tilhørt Kapellet i Althof, findes afbildede og forklarede i en lærd og grundig Afhandl. af den udmærkede mecklenborgske Historieforsker Archivar Eisch, „Das Kloster Alt-Doberan zu Althof und Woyzlava des Obotriten-Königs Pribislav Gemahlin“; i Jahrb. d. Vereins f. mecklenburg Gesch. 2ter

Borwin, og at Woizlava ei var et nordisk Navn, behøver intet videre Beviis. Antages imidlertid, at noget Factist dog maa ligge til Grund for dette Foregivende, kan man tænke sig, at Pribislav har været gift med en Datter af Henrik Skadelaars (Evend Estrithsens Sønnesøn) Søn Buris, hvis medrene Slægt nedstammede fra Norge, hvis slaviske Navn er blevet forandret til et lignende, ligesom Datterens nordiske Navn til det slaviske Woislava (Krigshæder), og hvis Søn dernæst kom til at forene Morfaderens og Oldfaderens Navne i Henrik Borwin¹⁾. Det mangler, i det mindste, ikke paa lignende Forvanskninger af Slægtskabsforhold, ved Skribenters urigtige Opfatning af Personers og Landes Identitet²⁾.

Jahrg. IV. Denne Woizlava forekommer ved flere Leiligheder bl. a. paa et af Hertug Ulrich i Güstrow-Domkirke opført genealogisk Monument, som ellers fremviser flere historiske Urtingigheder, og hvorover en Beskrivelse med tilføiede Oplysninger er meddeelt af Biskop Neumann i Bergen, (Samlinger til det norske Folks og Sprogs Historie VI. S. 463) der dog forveksler Pribislav med Prislav. Det maa endnu bemærkes, at i den ovenansførte mærkelige gamle Genealogie af Pribislavs Efterfølgere (Lisch's Jahrbücher II.) forekommer Udskiltigt om Klosters Stiftelse af Pribislav, om hans Død m. m., men intet om Woizlava.

- 1) Lisch anf. St. S. 12. Det har ikke været den lærde Forfatter bekendt, at allerede Suhm har fremsat samme Hypothese; VII. S. 227. 416. 569 jfr. Stamtavlen.
- 2) Saaledes kaldes Michiza Datter af den svenske Birger Jarl, Enke efter den norske Konge Hakon den unge, siden gift med Henrik af Werle († 1291), hos mecklenborgske Skribenter en dansk Prindsesse (Suhm X. S. 468) og i Diplomer, af hendes egne Sønner, svensk Dronning (S. 856); Rudloff II. S. 83 gjør hende til en Datter af den svenske Kong Magnus. Ingeborg, Datter af den svenske Erik Birgersen Jarl, gift med Johan I. af Sachsen († 1285) nævnes i *Bothonis Chron. Brunsvicensium picturato* (Leibnitii Ser. rer. Brunsv. III. p. 372) som Datter af K. Erik i Norge. I Kanzows *Pomerania* (Rossegartens Udg. I. S. 452) kaldes Erik af Pommerns Dronning Philippa en portugisisk Kongedatter. Men det mærkeligste Exempel af denne Art forekommer dog i et gammelt Skrift: *I. C. Lobkowitz, Philippus prudens, Caroli V. filius &c.* (Antwerp. 1639 fol.), hvor der omtales, i et Cistercienser-Kloster i

Skulde denne Gissning nogenstunde kunne hæves til historisk Visshed, vilde det mecklenborgske Fyrstehuses Nedstammelse fra det danske Kongehuses Stammefader derved tillige være beviist. Paa den anden Side kunde det, deels formedelst de chronologiske Vanskeligheder, som hiin Forklaring medfører, saavel med Hensyn til Henrik Borwins som til den danske Buris's Alder ¹⁾, deels paa Grund af Helmolds og den lybekske Arnolds fuldkomne Tausshed herom, vel være tænkeligt, at, selv i de ældre Kilder til Mecklenborgs Historie, en Forverling af Brødrene Pribislav og den, med en dansk Hertugdatter gifte, i sit Fødeland kun lidet kjendte Prislav, kan have fundet Sted; hvorved man tillige maa antage, at de aldeles slaviske Navne Borwin og Woizlava vilkaarligen ere substituerede ²⁾. Mecklenborgs nyeste Historieforfattere, Rudloff og Lüchow, synes at følge denne Anskuelse, i det de hverken omtale Woizlava eller noget som helst Pribislavs Egteskab ³⁾. Hvem Henrik Borwins Moder var,

---

Nærheden af Ballabolib, et Epitaphium over Eianora, Datter af K. Alphons III. af Portugal, gift med Janus, Konge af Danmark og Moder til K. Christiern! Her er aabenbart, ved de groveste Anachronismer, sammenblandede Baldemar d. Tredies Dronning Eleonora D. af K. Alphons II. af Portugal († 1223), og Christian d. Andens Dronning, Isabella af Castilien, som endog gøres til hans Moder; jfr. Suhm IX. S. 582. Vanskeligt er det altid at begribe, hvorledes et saadant Sagn har kunnet opstaae, da førstnævnte Eleonora ligger begravet i Ringsted og Christian d. Andens Dronning i et Kloster uden for Gent.

- 1) Dog maa bemærkes, at man for Ingen af Disse kiender det omtrentlige Fødselsaar; at Buris skulde være født før 1128, antager Suhm (VII. Stamt.), men uden tilstrækkelig Grund.
- 2) Ligesom hos Saxo selv p. 763 Brødrene Pribislav og Prislav forverles, og p. 815 Pribislav, Victors Søn, forverles med en Bogriif Fyrste af samme Navn; samme Misforstaaelse forekommer hos Suhm VII. S. 237; jfr. Kobbe I. S. 146. I gamle Haandskrifter kan, i det ringeste, Pribislav ved en Abbreviatur letteligen komme til at læses som Prislav.
- 3) Resultatet af Eisch's Undersøgelse anf. St. bliver, i det Hele, til Fordeel for Woizlavs historiske Eksistens. Slutteligen maa jeg dog

vides altsaa ikke med Bløhed; men har han end ikke paa sin Moders Side været beslagtet med det danske Kongehuus, saa var han i det ringeste besvoret med dette, da den danske Konge Knud VI. og han selv, begge vare Svigersønner af den sachsiske Hertug Henrik Løve.

Ved Henrik Løves Overdragelse til Pribislav af det obo-
tritiske Land, undtoges Schwerin, hvoraf oprettedes et eget
Grevskab, der i det følgende Aarhundrede indlemmedes de
meklenborgske Lande. Af hint Grevskab var den eneste —
man kan kalde meklenborgske Fyrstedatter — der i Middelal-
deren indgistedes i det danske Kongehuus, nemlig Ida, en
Datter af Grev Gunzel S. af Schwerin, hvem Baldemar
den Andens naturlige Son Grev Niels af Halland ægtede, og
for hvis Medgift det halve Grevskab blev hypotheceret. Da
nu Grev Niels døde omtrent 1219, tog Baldemar II. Hypo-
theket i Besiddelse, paa sin umyndige Sønnesøns Vegne, og i
Tilfælde af dennes dødelige Ufgang, for sig selv ¹⁾. Kongens
Fremfærd ved denne Leilighed, hans stedse tydeligere fremtræ-
dende Plan, at tilvende sig, med de øvrige til Østersøen grænd-
sende slaviske og tydske Kystlande, tillige det schwerinske Land,
bragte den, imidlertid ogsaa afdøde Grevindes Farbroder
Henrik, efter sin Hiemkomst fra en Valfart, og efter forgiæves
at have anmodet Kongen om Gienafftaaelse af sit fædrene
Land, til det dristige Skridt i A. 1223 at tage Kongen og
hans ældste Son tilfange. Denne Catastrophe styrkede Dan-
mark fra Principatet i Norden; skiondt den følgende Tid
viser, at dets Overherredomme med Hensyn til flere af de
nordtydske Lande navnlig den meklenborgske, ved denne

---

bemærke, at min høitagtede Ven, Hr. Etatsraad Falck i Kiel, ogsaa
nærer Tvivl om Pribislavs Grevskab med en dansk Prindsesse, og an-
tager en Forverling af begge Brødre.

¹⁾ Suhm IX. S. 343. 394. 560. 718; Eügow I. S. 272.

Leilighed ikke aldeles er ophort. For øvrigt gif Nielses og Idas Slægt her i Danmark paa en tragisk Maade tilgrunde. Sønesønnen, Grev Jacob af Halland, optraadte som en af Hoveddeeltagerne i Sammensværgelsen mod Eric Slipping; hans to eneste Sønner bleve 1314 henrettede.

De mecklenborgske Sribenter ere enige om, at Henrik Borwin den Førstes Sønesøn, Henrik III., Herre til Rostok, († omtrent 1278), skal i andet Ægteskab ¹⁾ have været gift med en dansk Prindsesse, Sophia (hos Nogle Margretha), enten en Datter af Eric Ploppening, eller af Abel ²⁾. Flere Grunde gjøre det imidlertid sandsynligt, at hendes Fader snarest har været de nævnte Kongers ældre Broder, Faderens Medregent, den kronede Kong Valdemar, efter hvem da Henrik Borwins anden Søn kan antages at være bleven opkaldt ³⁾.

¹⁾ Det første skalde have været med Sophia, en Datter af den svenske K. Eric Læspe († 1250); men da denne Konge ingen Børn havde, (Lagerbring *Svea R. Hist. II. S. 376*) kunde man maaskee her tænke sig en Forverling med hans Fader Henrik Borwin II. som ogsaa skal have været gift, i første Ægteskab, med en Sophia, Datter af den svenske Konge Karl Sverkersøn; Lagerbring *S. R. H. II. S. 190.*

²⁾ De forskellige Meninger herom ere fuldstændigen og med Kritik brøstede i et akademisk Leilighedskrift (Disp. for Borchs Collegium) af nuværende Mag. og Pastor P. W. Becker: *De Sophia, Henrici Burwini III. Domini Rostochiensis uxore.* Hafn. 1830. Læghov I. S. 17. 20. antager (ligesom Rudloff II. S. 69), at Borwin har været gift med en Datter af K. Abel, paa Grund af et Diplom af 1251, hvori Abel kalder H. B. sin *gener*; men at dette Udtryk ei afgiver noget Beviis herfor, kan bl. a. sluttes af et Sted hos Arn. Lubecensis II. c. 41, hvor der siges, at den forviiiste Henrik Løve drog til *generum suum R. Angliæ*; da dog Henrik II. af England var Henrik Løves Svigerfader. Mere om den usikre Betydning baade af Udtrykkene *gener* og *socer* s. Suhm X. S. 192, XI. S. 704; Carstens i *Hist. Abhandlungen von Heinze V. S. 125.* jfr. Ducange *Glossarium, sub h. v.*

³⁾ For denne Mening synes Suhm tilfødt at have bestemt sig; den antages ogsaa af Becker *anf. St.* Af denne Forbindelse kan man historisk Tidsskrift. III.

Blandt de forskjellige Einter, mellem hvilke de mecklenborgske Lande i Middelalderen vare deelte, fortæner den Werliske, som stiftedes 1237 af Henrik Worwin den Tredies ældre Broder, Nicolaus I., og blomstrede netop i 200 Aar (indtil 1436), især vor Opmærksomhed, fordi en Uetling af denne Linie, engang i den følgende Tid, kom til at grunde en ny og over hele Norden udbredt Herkerstamme. Stifterens Sønnesøn, Nicolaus II., (fra 1281) ægtede omtrent 1293 Kong Erik Klippinges Datter Richiza eller Mira, som allerede i sit fjerde Aar var bleven forlovet med ham og derefter var opdragen i Dobberan-Kloster¹⁾. Han fik med hende betydeligt Gods i Danmark, som det synes, Falster og Møen²⁾; ligesom overhoved dette Ægtekab ikke lidet bidrog til at hæve hans Anseelse. Hun skal være død før 27de October 1308³⁾ og efterlod sig to Børn, en Søn, Johan, som fulgte Faderen i Regjeringen over den Werle-Parchimske Andeel († 1352), og en Datter, Sophia. Denne blev A. 1310 forlovet med

---

igien forklare sig, at den omtalte danske Baldemars Broderkone, Christopher I. Enke Margareta Sambiria, fik af Baldemar af Rostok 1269 Tilladelse til at købe Gods i hans Land med fuld Eiendomsret (Suhm X. S. 641), og at hun i Rostok stiftede et Kloster, hvor hun bode (Sammest. S. 652. 671. 846). At hun kaldte denne Baldemar sin *patruus* og *consanguineus* (Suhm X. S. 102. 652. 847) kunde mueligen have Hensyn til hint Svogerkab, dersom saadanne Benævnelser ikke, som oftest, have været blotte Høfligheds-Udtryk, der hørte hjemme i Curialstilen. Det var mere at ansee som Tilfælde, at de undertiden betegnede et virkeligt Forhold, f. Ex. naar Erik Menved kaldte Henrik Løve af Mecklenborg sin Svoger, da denne nemlig var gift med Kongens Søskendebarn Beatrix, Datter af Markgreve Albert af Brandenburg og Mathilde, Christopher den Iste Datter.

¹⁾ Suhm X. S. 941.

²⁾ Rudloff II. S. 252. 350.

³⁾ Ifølge Stamtavlen hos Rudloff II. S. 629. I hendes Sigill førte hun de danske tre Løver og kaldte sig *Domina Slavia & filia Regis Daciae*; Suhm XI. S. 446.

den svenske Hertug Erik Magnusen, og efterat denne Forlovelse allerede næste Aar, 1311, igjen var bleven hævet ¹⁾, og hendes Fader havde forpligtet sig til ikke at bortgifte hende, uden Morbroderens, Kong Erik Menveds, Samtykke ²⁾, ægtede hun Grev Gerhard den Store af Holsten ³⁾. Ved hendes ældste Søn af dette Ægtekab, Henrik („der eiserne“), blev da Sophia af Werle eller rettere hendes Moder, Richiza af Danmark, Stammaoder for det Oldenborgske Kongehuus. Under andre Forhold kunde Descendenterne fra Richizas Søn, Johan af Werle-Parchim (Goldberg) mueligen have kommet til at bestige den danske Throne.

Men, allerede før denne Periode indtraf, havde, som det syntes, endnu nærmere Udsigter aabnet sig for det mecklenborgske Huus, til at ombytte Fyrstehatten med den danske Kongekrone. Valdemar Atterdags ældste Datter Margaretha (f. 1315) blev, neppe fem Aar gammel, forlovet med Hertug Henrik (Suspensor), Broder til den svenske Kong Albert, begge Sønner af Albert, Mecklenborgs første Hertug, og Euphemia, Søster til den svensk-norske Konge, Magnus Smek. Da hun døde samme Aar, traadte hendes yngre Søster, Ingeborg (f. 1317), i hendes Sted og Brylluppet holdtes i A. 1362 ⁴⁾. En Søn og tre Døttre bleve Frugten af dette Ægtekab; og

¹⁾ Carstens i Histor. Abhandlungen von Heinze V. S. 128, 136. Suhm XI. S. 645, 651.

²⁾ Suhm XI. S. 697.

³⁾ Carstens anf. St.

⁴⁾ Suhm XIII. S. 227. Naar Fors. S. 298 er uvis om Anledningen til, at Valdemar 1354 lod sin Datter hente tilbage fra Bismar, da har han glemt den, ved Trolovelsen mellem Kongens ældste Datter og Henrik af Mecklenborg trufne Bestemmelse, at Prindsessen „til et fuldkommen Ænskab“ skulde „opfødes“ hos hendes tilkommende Svigermoder, og hendes Trolovede igjen hos den danske Konge (S. 227); en Bestemmelse som, uden al Tvivl, ogsaa har fundet Sted med Hensyn til Ingeborg, uagtet det ikke udtrykkeligen tilføies (S. 233).

da Baldemar Utterdags ældste Son, Hertug Christopher, døde 1363, var Albert af Mecklenborg at ansee som præsumtiv Thronfølger. Efter Moderens Død 1370, sluttedes i det følgende Aar en Overenskomst mellem den danske Konge og Hertug Albert, ved hvilken den unge Alberts Ret til Thronen blev erkendt, forsaavidt Kongen ingen mandlige Livsarvinger efterlod sig ¹⁾. Da dette Tilfælde indtraf ved Baldemars Død 1375, viste sig et, skidudt svagt, Partie i Danmark for Albert, hvis Fordringer ogsaa Keiser Carl IV. understøttede ²⁾. Men Baldemars yngre Datters Margaretas Son, Oluf, blev ved sin Moders Indflydelse, 1376 valgt til dansk Konge, og ved et Forlig af samme Aar mellem de mecklenborgske Hertuger paa den ene, og de danske Magthavere paa den anden Side, erkendtes de danske Stænders Valgfrihed, bekræftedes Olufs Valg, men forsikredes tillige, at dette Valg ei skulde komme Albert, Kong Baldemars Dattersøn, til nogen Skade i hans Rettigheder, alt efter udnævnte Voldgiftsmænds nærmere Kiendelse ³⁾. Denne synes dog aldrig at være enten æftet eller paafulgt, og en praktisk Anerkiendelse af danske Kongedottres og deres Descendents Aldkomst til Thronfølgen blev altsaa det eneste vigtige Resultat af den hele Forhandling. Da Alberts Farfader var død 1379, aflagde han selv Kongetitelen og førte blot Titel af Arving til Danmark, ligesom han ogsaa vedblev at bruge det danske Vaaben i sit Segl ⁴⁾. Han døde

¹⁾ Suhm XIII. S. 690; af Lüchow II. S. 205 erfarees, at der egentlig udfærdigedes to Documenter om denne vigtige Transaction; det ene, af Kongen, er uden Sted; det andet, af C. Moltke, er dateret Arneborg (Arneborg? = Kolbingstot); begge ere bevarede i det Storhertugelige Archiv i Schwerin.

²⁾ Rudloff II. S. 479. Suhm XIV. S. 7. 14.

³⁾ Suhm XIV. S. 26. 500. Lüchow II. S. 211. For øvrigt synes dette Document mere at gaae ud paa at sikre Albert hans Ret til Arvegods i Riget, end egentlig hans Ret til Thronfølgen.

⁴⁾ Rudloff II. S. 511. Hans Segl viste de danske tre Løver i

1388, uden Livsarvinger, Aaret efter hans Sødskendebarn og Medbøller til Thronen, Oluf. Faa Aar derefter kom imidlertid den danske Thronen til den qvindelige Linie af dette Huus, i det Erik af Pommern, en Son af Alberts Søster, Maria, gift med Hertug Wartislaw af Pommern, besteg Thronen, og efter ham hans Søstersøn, Christoffer af Bayern.

Den Valgret, hvorpaa det danske Riges Stænder 1376 havde erholdt Bekræftelse, gjorde de gjeldende, da den sidstnævnte Konge, 1448, var død uden Livsarvinger, i det de valgte Grev Christian af Oldenburg, Son af Diderik den lykkelige og Hebevig¹⁾, i femte Led nedstammende fra

---

Skjoldet og det mecklenborgske kronede Drehooved paa Hjelmen, med Omkrift: S. Alberti Regni Dacie Her. Ducis Magnopol. jfr. Suhm XIV. S. 199. Alberts yngre Søster Ingeborg, der 1408 døde som Abbedisse i Ribbeniz-Kloster, skrev sig „Ingeborg van Mecklenburg, van Godes Gnaden ern Dochter der Dochter Kon. Waldemars to Dennemarch, Abbedisse to Ribbenize“ (Dipl.); omtrent ligesom hendes Møster Margareta, og som Erik Blippings foromtalte Datter, Richiza.

¹⁾ Hun var først gift med Fyrst Balthazar af Wenden til Werte-Güstrow († 1421), Descendent af Johan III.; havde hun af dette Ægteskab haft en Son, vilde Morbroderen, Hertug Adolph, formodentligen have anbefalet dennes Valg, og en mecklenborgsk Linie vilde saaledes dengang være kommen paa den danske Thronen. Endnu vare to Personer af det mecklenborgske Huus, paa den Tid Valget foregik, temmelig nær berettigede til den danske Thronfølge; nemlig Catharina, Datter af Fyrst Wilhelm af Wenden, Broder til nyssnævnte Balthazar, der i femte Led nedstammede fra Nicolaus af Werte og Richiza, giennem disses Son Johan III. (Werte-Parchim), der maaskee var ældre end Sophia, fra hvem Christian I. nedstammede. Denne Catharina blev 1454 gift med den sidste Hertug af Mecklenborg-Stargard, Ulrik († 1471), hvis Moder, Ingeborg, var en Søster af Bugislaw af Pommern, som Erik vilde have tilvendt Thronfølgen i Danmark, og Sødskendebarn til K. Christian d. 1stes Moder, Hebevig. Catharina overlevede Hertug Ulrik, men efterlob sig kun to Døtre. Dette Forhold er nærmere oplyst af Rudloff II. S. 769—70, med tilhørende Stamtafler; men kun løseligen berørt af Carstens i hans Afhandling om Christian d. Førstes Nedstammelse, i danske Vid. S. Skr. og paa tydske

ovenomtalte Nicolaus af Werles Egteskab med Erik Slippings Datter, Richiza. Det var saaledes giennem det mecklenborgske Fyrstehuus, at Dannebergkongerne af det Oldenborgske Dynastie knyttedes til den gamle Kongestamme, der i fem Aarhundreder havde behersket Riget. Saa umodsigelig nu hün Nedstammelse lader sig godtgjøre ¹⁾, kan det dog altid være Tvivl underkastet, deels, om ikke politiske meer end Slægtskabshensyn have ledet Vælgene paa en Tid, da ingen bestemt Successionslov existerede; deels overhoved, hvorvidt Vælgerne virkelig kunne have haft nogen klar og rigtig Forestilling om saadanne, meer end halvandet Aarhundrede gamle Forhold. Som alle øvrige Studier stod ogsaa det genealogiske, i den Tid, paa en høist ufuldkommen Standpunkt; Kilderne dertil vare mangelfulde, historisk Kritik var aldeles fremmed. Den Maade hvorpaa Hertug Adolph selv udelede sin Søstersøns, Christian den Førstes Herkomst fra den gamle kongelige Slægt her i Danmark ²⁾, vidner ligesaa lidet, som det norske Rigsraads Forklaring over Christians Slægtskab med den gamle norske Kongestamme, om nogen rigtig Opfatning af hine, vistnok temmelig udviklede, Forhold.

II.

Sophia, den første mecklenborgske Prindsesse, som indlemmedes i det oldenborgske Kongehuus, kom ikke hertil, som

---

giennemseet og forbedret af Forf. i Histor. Abhandlungen der Gesch. d. Wiss. zu Kopenhagen, herausg. von W. A. Heinze V. Theil.

¹⁾ Nyseravante store Kritiker i vor Middelalder's Historie har den Fortieneste, først at have givet en grundig historisk Deduction af disse genealogiske Forhold. Dog fortæner at bemærkes, at allerede den lærde Fred. Rostgaard, paa et af ham udgivet Kobberstykke, i Anledning af Charlotte Amalia Krabbe, (gift med Ulrik Christian Gyldenløve), hendes Død 1709, har ubledet Christian I. Herkomst fra Erik Slipping; men paa en aldeles seilagtig Maade.

²⁾ Hvitfeld II. S. 843. jfr. Carstens hos Heinze V. S. 9. 22. 31. 30.

aldeles Fremmed, da hun ei blot ved sin Moder, men tillige giennem Andre af sin Slægt, allerede stod Kongehuset nær. Af disse Forhold, som i det Hele kunne tænkes ikke at have været uden Indflydelse, saavel paa Kongens Valg som paa hendes egen Stilling og og Fremtræden i den følgende Tid, meddeles her de væsentligste Momenter.

Hertug Albert den smukke, i femte Led nedstammende fra Mecklenborgs første Hertug, var bekendt som den skioneste og stærkeste blandt sin Tids tydske Fyrster, tillige tapper og virksom, men dog i en mere eventyrlig end forstandig Retning¹). Fra 1521 forlovet og fra 1524 gift med Anna af Brandenburg, Datter af Churfyrst Joachim I. og Christian den Andens Søster Elisabeth, havde han allerede længe vist sig sin ullykkelige Frændes Sag tvirgen hengiven²), og blev vel nærmest paa Grund af dette Slægtskab i Aaret 1535 af Lybek valgt til Anfører for denne Hanses Stads Krigsmagt her i Norden; hvorhos tillige en Faction i Staden tilbød ham og hans ældre, mere sindige Broder Henrik de tre nordiske Kroner, hvilke Albert, i det mindste, antog, uden Vanffelighed maatte blive dem til Deel³). Dette Haab slog,

1) „Han af sin Natur, som af megen hans Handel er at see, var tilnæyet til Ryt;“ Hvidtfeld II. S. 1444.

2) Han var en af Boldgiftsmændene ved det Bordesholmste Forlig 1522 mellem Kongen og hans Farbroder, Hertug Frederik. Efter Christians Flugt viste han sig meget virksom for hans Sag, gik i Caution for ham, og hjalp ham ved Toget til Norge 1531; ogsaa erholdt han, som alle Christians Understøttere, til Giengjæld mange Bøster af ham; Rudloff neuere Gesch. Mecklenburgs I. S. 68. 89.

3) Raadet i Lybek gav begge Brødrene Forsikring om den danske og svenske Krone, som de, efter Alberts Mening, meget let vilde kunne erholde; s. et mærkeligt Brev fra ham af 27de Oct. 1534 i Fisch, Jahrbücher des Vereins für Mecklenburg. Gesch., 3ter Jahrg. S. 187. Han drog derfor med Gemalinde, Hoffolk, Heste, Hunde m. m. til Kiøbenhavn, „als ein gewisser, ohnzweifelhaftiger König,“ beretter en samtibig Kilde, Barth. Castrowen's Leben, her-

som bekendt, feil; men, uagtet Christian III. saavel under Kiøbenhavns Belæring, hvis Rædsler Hertugen med Gemalinde maatte dele¹⁾, som ved den paafølgende Capitulation havde Hertugen vist megen Opmærksomhed og Skaansel; uagtet Denne, sine øvrige Leveaar iglennem, ei var i Stand til at erholde af Christian den Andens Svoger, Carl V. Andet end Løfter og tomme Forhaabninger, som Erstatning for de af ham selv paa denne Krig anvendte betydelige Omkostninger, — en Fordring, der gik i Arv i til hans Efterkommere og endnu under de westphalske Fredsforhandlinger kom til Omtale²⁾, —

udgæet. von Mohnike I. S. 127 fg. jfr. Hvitfeld II. S. 1444. Ellers foreslog Lybek 1535 ogsaa den mecklenburgske Hertug Henrik 21 aarige Søn, Philip til den svenske Krone; Rudloff anf. St. S. 95.

1) Er. Læti rerum danicarum libri XI (Francof. 1573), p. 199 og p. 327 roser Hertugens Forhold i Kiøbenhavn, hvor han lagttog en streng Disciplin blandt Krigsfolket og viste en sfaanende Behandling mod Borgerne. Hvad den kgl. Hosprædikant, Chr. Jensen i sin Læioprædiken over Dronning Sophia (Kbhvn. 1632), fol. D. 2-3, skriver om ham, er vel ikke Alt ganske rigtigt, men Folgerne deraf kan dog fortjene her at anføres: „Princeps felix & victoriosus quoties & quamdiu suammet sequeretur fortunam, a malis autem pravorum hominum suggestionibus immunem esse licuit. — Hic in fatali ista & horribili horum regnorum scissione, cum — funesto integri anni interregno proceres ob religionem in diversa irent, moraque hac hostile ferrum intra viscera attraxissent, eas partes secutus est (Christian den Andens) quæ commiserationis aliquid habebant, nihil juris. In quo, non tam optimo principi sanguinis affinitatisque debitum imposuit, quam perfida Lubecensium temeritas qui — hæc arctoi orbis regna partim spe jam devorarent ipsi, partim prædam aliis objecerant.“ Hertugen havde sit Qvarteer i den gamle Bispepresidents lige over for vor Frue Kirke, omtrent der, hvor Universitetsbygningen siden blev onlagt; her nedkom Hertuginde med en Søn, Ludvig, som døde og blev begravet her i Byen; Klüver, Beschr. Mecklenburgs III. S. 705. 708; jfr. Udsigt over Kiøbenhavns Universitetsbygninges Historie (1836) S. 2.

2) Schult's Benachrichtigung von der sogenannten hispanischen Schutzforderung der Herzoge zu Mecklenburg, i Gerdes, Mecklenburg. Sammlung VII. S. 581-605; Rudloff neuere mecklenb. Gesch. I S. 95. 98. 99. 111. Alberts egen Fordring var 300,000 Gylden.

vedblev han dog, selv efterat han var bleven besvogret med Christian III., tildeels paa Grund af sin Hengivenhed for den catholske Lære; at understøtte Keiserens Planer mod de nordiske Riger, navnlig mod Danmark¹⁾. Da hans næstældste Broder bortkaldtes i en ung Alder, og den Ældstes, Henrik den Fredeliges, Alfom uddøde allerede i andet Led, var det allene ved ham selv, at det mecklenburgske Fyrstehuus forplantedes i dets forskellige Linier.

Den første i Rækken af de ægtefæbelige Forbindelser, som giennem tre Aarhundreder have knyttet dette Fyrstehuus saa nær til den danske Kongestamme, sluttedes 1543, da Alberts Brodersøn, Hertug Magnus, Biskop af Schwerin, ægtede Frederik den Førstes næstældste Datter, Elisabeth. Efter Alberts Død (1547) ægtede hans ældste Søn, Johan Albert I. (1555) Anna Sophia, Datter af Preussens første Hertug, Markgreve Albert af Brandenburg, og Frederik den Førstes ældste Datter, Dorothea. Magnus's Fætter, Hertug Alberts yngre Søn, Ulrik blev hans Efterfølger i Ægtefæbet med Elisabeth, ligesom igjen Ulriks yngre Broder, Hertug Christoffer, Biskop af Ratzeburg, i Aaret 1573 ægtede Elisabeths dengang fem og fyrretyveaarige Søster Dorothea²⁾. Da nu tillige Johan Alberts Søn Hertug Johan,

---

Da Carl den Femte ei kunde formaae de mecklenburgske Landstænder til at udrede denne, gav han ham, i Stedet for Betaling, Løster, Anviisning paa den svenske Krone (1545), og Tilbud af Rigs-Arveforskiarer-Embedet. Efter Alberts Død steg hans Sønners Fordring til 500,000 Gylden.

¹⁾ Rudloff I. c. S. 107-110.

²⁾ Om denne Hertug Christoffer, der i nogle Aar tillige var Coadjutor i Erkestiftet Riga og i det Hele førte et høist bevæget Liv, s. Pockmann, Einleitung zur Schl. Hist. Historie, I. S. 341; Rudloff I. S. 154. 173-180. 209. II. S. 30. 56. 66; Krag's Chr. d. Treides Hist. I. S. 372. Christian III. havde først understøttet hans Coadjutorvalg, og siden underhandlet om hans Befrielse fra Fangenskabets i Lifland. Dets Følelse af Taknemmelighed herfor,

(1588) ægtede Sophia, en Datter af Frederik den Førstes Søn, Stamfaderen for det Holsten-Gottorpffe Huus, Hertug Adolph: saa stiftedes paa den Maade i et Tidrum af 45 Aar, fem Ægtefæber mellem Fire af Frederik den Førstes qvindelige Descendenter og Fyrster af det Mecklenborgske Huus, hvorfra igien i samme Tidrum en Fyrstedatter gif over i det danske Kongehuus, som der blev Stammemoder for en udbredt og glimrende Slægt.

Blandt de nævnte Personer maa Frederik den Førstes Datter, Elisabeth, fortrinligen interessere, deels ved hendes egen Personlighed, deels som Moder til en udmærket og betydende dansk Dronning, paa hvis Opdragelse og Dannelse hun selv havde en saa afgjørende Indflydelse, og til hvem hendes Aand og hele Giendommelighed synes at være gaaet i Arv.

Elisabeth var født den 14de October 1524; hendes Moder var Sophia af Pommern. Kun 9 Aar gammel, da Faderen døde, skal hun, skiondt hendes Moder levede indtil Aaret 1568, dog fornemmeligen have erholdt sin Opdragelse af Salbroderen, Christian III. ¹⁾ I sit nittende Aar ægtede

---

deels Udsigt til at hjælpe paa sine forfaldne Finantser ved den betydelige Medgift, bestemte Hertugen til at ægte den danske Prindsesse, der var 9 Aar ældre end han selv. For hendes Medgift, 18,000 Guldgylde, og 9000 Daler i Udstyr, blev hendes Sivogeding, Gadebusch- og Tempzin-Amter, forskrevet til Underpant; Rudloff II. S. 31. Om dette Ægtefæb, der kun varede i 2 Aar (Dorothea † 1575), bemærker Dav. Chytræus i sin Liigtale over Hertuginde (Orationes, Hanov. 1614 p. 140), at Hertugens *res domesticæ non mediocriter eo matrimonio auctæ & constabilitæ sunt.* Indskriften paa det over Dorothea af Søsteren Elisabeth, i Güstrow Domkirke opreiste Monument meddeles i Pontoppidan, Gesta & vestigia Danorum, III. p. 273. Hertugen ægtede nogle Aar senere en Datter af Gustav I. i Sverrige og døde 1592.

¹⁾ Joh. Casellii liber de laudibus Elisabethæ cimbricæ (Rostoch. 1586. 4.) fol. C. 3. Christian den Tredies Moder var Anna af Brandenburg († 1514), Frederiks første Gemalinde.

hun Hertug Magnus, en lærd Fyrste og den første Biskop af Schwerin, der indlod sig i Ægteskab¹⁾; men svag af Constitution døde han efter 7 Aars Forløb (1550), uden at efterlade sig Livsarvinger. Hans Enke gift tilbage til Danmark²⁾, hvor hun 6 Aar senere (1556) atter blev formælet med sin afdøde Gemals Sødsfendebarn og Efterfølger i det Schwerinske Bispedømme, Hertug Ulrik³⁾. Den eneste Frugt af dette Ægteskab blev vor Sophia.

Elisabeths Udvortes beskrives som skøn og yndigt⁴⁾; ogsaa Hertug Ulrik, skal ligesom hans Fader Hertug Albert, ved Skønhed og værdig Aulstand have udmærket sig blandt den Tids tydske Fyrster. Efter Samtidiges eenstemmige Vid-

¹⁾ Om Magnus's lærde Dannelse og øvrige Charakter s. Lachmanns Einleitung I. S. 340. De bleve forlovede i Ryborg; Wib. Pödebusks Antegnelser i Suhms Saml. til danske Hist. II. 3. S. 21. Brylluppet holdtes i Kiel 1543, men var i nogen Tid blevet udsat, fordi Adskillige af den mecklenborgske Adel havde Creditorer i Holsten og desaarfsag forlangte sig frie Tilbagereise sikret; Christiani Gesch. der Herzogth. unter dem Obenb. Hause, II. S. 183, Krag's Chr. d. Treides Hist. I. S. 267. Elisabeths Medgift var 15,000 Guldgylde, foruden Udstyr; til hendes Livgeding bestemtes Slottet, Amtet og Byen Grabow; Rudloff, neuere Gesch. Mecklenb. I. S. 108.

²⁾ Rudloff, S. 119. I Mecklenborg vilde man gjøre hende Indtægterne af hendes Livgeding stridige, i hvilken Anledning Tvistighed opstod imellem hendes Broder Christian III. og hendes Svigerfader, Hertug Henrik, som først endtes ved hendes anden Formaling; Krag, I. S. 351. 378; Christiani II. S. 272.

³⁾ Til Hertug Johan Alberts Bryllup i Bismar (1555) med Anna Sophia af Preussen var Brudens Morbroder, Christian III. ogsaa indbudt; men da de i hans Sted affærdigede Gesandter under Bryllupsfejsten troede sig fornærmede ved Tilfidsættelse for de polske Gesandter, drog de ufortøvet tilbage. I Anledning heraf riste Johan Albert i Sommeren samme Aar til Danmark, erholdt Kongens Tilgivelse, og bragte Forlovelsen imellem sin Broder og Elisabeth i Stand; Christiani II. S. 272; Krag I. S. 378. Brylluppet holdtes i Kiøbenhavn den 16de Febr. 1556. jfr. Ryges P. Dres Levet, S. 94, 96.

⁴⁾ Caselius de laudibus Elisabethæ fol. C. 3. F. 2. Ogsaa Gr. Lætus (res Danicæ p. 337-38) omtaler hendes personlige Ynde.

nessbyrd, hvis Sanddruehed der ikke er Grund til at omtvile, forenede hun Hjertets og Forstandens bedste Egenskaber. From og gudfrygtig læste hun daglig i Bibelen og i Luthers Skrifter; hun gik flittig i Kirke; med Tanken om Døden var hun stedse fortrolig; alt i levende Live havde hun sin Liggkiste og sine Liggklæder færdige. Hun var maadholden i Spise og Drikke, og optog heller ikke letteligen nye Klædemoder. Trængende Syge, især Barselkoner, hjalp hun med Penge og Lægemidler; hun understøttede fattige, haabefulde Studerende, fornemmeligen af hendes Livgeding. Hendes Hof var en Skole for Arbeidsomhed, Lærvællighed og streng Sædelighed. Adelige unge Piger, i Særdeleshed saadanne som forekom hende ikke at leve under de beste Forhold og Omgivelser, tog hun til sig, sørgede for deres Opdragelse og Uddannelse, holdt dem til huusligt Arbejde, især Spinden og Væven, og søgte tilsidst at see deres Fremtid sikret ved passende Ægteskab. Mod sine Undergivne forbandt hun Venlighed med Alvor. Ved sin oeconomiske Virksomhed lettede hun i flere Henseender betydeligen sin Ægtefælle Regjeringens Byrde, og gjorde sig høiligen fortjent af sit Land. Si blot med det til hendes Livgeding hørende Gods, men ogsaa med Hertugens øvrige Slotte og Gaarde havde hun gjort sig noie bekendt; hun forbedrede Algerbruget og Dværgavlens, plantede Skov, anlagde Stutterier, der siges at have havt gavnlig Indflydelse paa den mecklenborgske Hestavl, og sørgede for Beienes Vedligeholdelse. Om Sommeren stod hun tidlig op og besøgte, fulgt af nogle faa Hoffjomfruer, de nærmeste Gaarde, for at eftersee, om Folkene vare i rette Tid ved deres Arbejde og Alt i Orden; Vondernes Koner og Døtre maatte tillige spinde for hende. Alle de hertugelige Gaarde bleve ved hendes Omhu forsynede med Sengenklæder og Huusgeraad, i Stedet for at det tilforn paa laae Undersaatterne at skaffe alt saadant tilveie, naar Hoffet

reiste omkring. Hun interesserede sig meget ibrigt for allehaande Bygningsarbejde; Domkirken i Güstrow blev derfor ved hendes Bestræbelser istandsat og forskjønned, endog med pragtfulde genealogiske Mindesmærker over det mecklenborgske Fyrstehuus; ligeledes Klosterkirken i Dobberan, hvor Mecklenborgs gamle Fyrster havde deres Hvildested, men som efter Reformationen var forfalden; flere Klostre for adelige Gæster og Jomfruer, Hospitaller, Fattighuse og Skoler lod hun deels opføre af Ny, deels vedligeholde og forbedre¹). Saaledes bevarer det mecklenborgske Land endnu mange Mindesmærker om denne ædle Fyrstindes heldbringende Virken.

Elisabeth nød den Glæde at see sin eneste Datter forenet ved et lykkeligt Ægteskab med Sønnen af en Broder, hvis Erindring var hende kjær og dyrebar. Hendes Forhold til Svigersønnen og dennes Huus ville vi i det Følgende lære at kiende. I A. 1586 døde hun paa et Besøg i Danmark. Hendes Lig blev saa Dage efter fort over til Mecklenborg og begravet i Güstrow Domkirke, hvor et pragtfuldt Mausoleum endnu fremviser de af hvidt Marmor i Legemsstørrelse udhugne knælende Figurer af hende, Hertug Ulrik og dennes anden Gemalinde, Anna af Pommern²).

¹) Træk til Hertugindeus Charakteristik findes i: *Caselius de laudibus Elisabethæ cimbricæ*, fol. F. 4. G. 2-4, H. 4; *Dav. Chytræi or. funebr. Elisabethæ* (Rostoch, 1586. 4.) fol. C. 1. 3, D. 2-4, E. 1. 3; *Franc. Omichii christliches Leben und selige Friedensfarth der durchl. Elisabeth* (Rostoch. 1586. 4.) fol. E. 1-3; *Conr. Schlußfeldburg, Zwei Reichpredigten über Herz. Elisabeth* (Wittemb. 1586. 4.) fol. H. 1-2; *Luc. Backmeister, Encænia Güstrowiensia &c. zum Ehrengedächtnis der Herz. Elisabeth*, Rostoch. 1619. 4; i Dedicationen til Dronning Sophia; Klüvers Beschr. Mecklenburgs III. S. 788 og fl. Kilder.

²) Dette Mausoleum opførtes paa Hertugindeus egen Bekostning; ogsaa bleve Hertugens og hendes Figurer forfærdigede i hendes levende Live; *Westphalen, Monumenta* I. Col. 385. Beskrivelse saavel af dette

III.

Ulriks og Elisabeths Datter, Sophia af Mecklenborg, er født i Wismar den 4de Septbr. 1557¹⁾. Om hendes tidligere Ungdomsaaar vides Intet; men til hendes Opdragelse og første Dannelse kunne vi slutte os fra hendes Moders Character og fra hendes egen senere Wandel. Vor Opmærksomhed tildrager hun sig først fra den Tid af, da hun, ikke fuldt 15 Aar gammel, besteg Twillingrigets Throne. Den lange Række af næsten 60 Aar, i hvilke Forsynet forundte hende at virke for sit nye Fædreland, deler sig i to Tidrum, idet vi først lære at kende hende som Ugtesælle og regierende Dronning, dernæst som Enke, som Styreinde af betydelige Godser, som Kongens og Landets vise Raadgiverinde; hendes moderlige Virksomhed omfattede begge Tidrum og endte først med Livet.

Efter at have fyldt sit 37te Aar og regieret i henved 13 Aar, besluttede Frederik II. at indlade sig i Ugteskab. Marsagen til at han udsatte dette, for Folket og Dynastiet lige vigtige Skridt, længere end Noget af hans Formænd paa Thronen, angives fornemmeligen at have været Krigen med

---

Monument, som af det over Hertugindens yngre Søster, Hertug Christoffers første Gemalinde, Dorothea, findes i Lh. Rugent's Reisen durch Deutschland und vorzüglich durch Mecklenburg, aus dem Engl. I. (1781) S. 211. Gravskriften over Elisabeth findes i Pontoppidan, Gesta & vest. Dan. III. p. 273. Hendes Billede i Begemestørrelse findes ogsaa paa Floiene af en Altertavle i Rühne Klosterkirke ved Bützow. Bartsch, 3ter mecklenburgischer Jahrbuch, S. 159.

¹⁾ Rudloff, neuere Gesch. Mecklenburgs II. S. 91. Hun blev opkaldt efter sin Mormoder, Frederik den Førstes Dronning, Sophia, som selv holdt hende over Daaben. En omstændelig og mærkelig Beskrivelse over denne Høitidelighed findes i en officiel Rapport af Peder Dre, der paa den danske Konges Vegne stod Fadder og overbragte Faddergaven; Ryge P. Dres Levnet, S. 102-108.

Sverrige, der først endtes ved Freden i Stettin 1570¹⁾). Om der nu, saalænge Kongens Moder, Enkedronning Dorothea levede, ogsaa kan have været nogen anden Hindring eller Betænkelse i veien, f. Ex. med Hensyn til det dobbelte Livgeding, der da vilde blive at udrede, maa anses for uafgiort; vist er det, at han allerede en Maaned efter sin Moders Død (den 7de October 1571) havde fattet sin Beslutning²⁾). Men at der, foruden de nævnte, mere ostensibele Grunde, tillige maa have være nogle ei almænt kendte Aarsager til at Frederik II. saa længe henlevede i ugift Stand, fremgaaer tydeligst af følgende mærkelige Sted i N. S. Besæls Prædiken over Kongen (fol. C. I.):

„Udi midler Tid havde Hans Naade ogsaa havt udi et gudelig Betænkend, at det var nu fast paa hoi Tid, at H. N. tog sig til Ægte en gudfrygtig Person af god Stamme og Herkomst, at Gud almægtigste maatte velvillig H. N. at han kunde lade efter sig Livsarvinge, og endogsaa den, som kunde staae Land og Riger fore efter hannem i sin Tid. Hvad for Anslag derpaa er giort, vide de bedst som her udi have været brugt, og ere nu meste Parten hos Herren. Dette maa vel være alle Mand vitteligt, til Guds hellige Navns Ære, og Andre til et nyttigt Gudeligheds Eftersyn, at dersom hans H. K. Mai. havde ikke havt Gud Almægtigste nærmere udi Naad med sig, end Menneften, og Gud havde ved nogle Faa af H. N. fornemme troe Naad, lød det hannem alvorligen paamindes, da menes vist, at det skulde gaaet noget anderledes, end som det siden, Gud stee Lov, er gangen. Et Exempel, at hvo som alvorligen forlader sig paa den almægtigste Gud i Himmelen, bliver aldrig bestemmet, men underligen, som Gud pleier at handle med sine Helgene, udføres paa de rette Veie for alle sine Fienders Dine“.

1) Resens Fred. d. Andens Krønike, S. 264; Schlegels Gesch. d. Dän. Rön. I. S. 266.

2) Er. Læti res danicæ, p. 321.

Rex revocat, primis iterum sese ignibus infert,
conjugio animum advertit.

Det er aabenbart, at Bedel har været bedre underrettet om denne Sags Sammenhæng, end han har fundet passende at yttre paa Prent. Uden Tvivl vil Tanken allerførst hefte sig til den Tilboielighed, som efter Nyeres Beretning, Kongen skal have næret for en Datter af hans Hofmester, medens han som Prinds residerede i Malmoe, siden Rigshofmester Eiler Gårdenberg, hvem han endog skal have villet ægte, dersom ikke Faderen selv havde afsværet det¹⁾. For dette formeentlige Factum, eller rettere Sagn, har ingen egentlig Auctoritet kunnet opdages, ligesom ogsaa flere Omstændigheder tale for Usandsynligheden deraf, i det ringeste saaledes, som det af nyere Forfattere er fremstilt. Hr. Eiler Gårdenberg, der 1544—51 havde havt Gulland i Forlehnning, og 1552 var her i Danmark, blev 1554 (atter) Lehnsmænd paa Malmoehuus og tillige Prindsens Hofmester, eller den som forestod hans Hofholdning i Malmoe. Ved Kongens Kroning, 1559, blev han Rigshofmester og fik Ridderværdighed; 1562 gif han i Epidsen for et Gesandtskab til Rusland; men formodentlig har han, ved denne Leilighed, paadraget sig Kongens Misfornoieelse, hvorpaa han, fra dette Aar af, erholdt gientagne Beviser, i stedse alvorligere og mere unaadige Breve, indtil han, under 3die Jul. 1565 „for Alderdom og Svaghed“, som det heed, skiondt i Grunden i halv Unaade, fik sin Afsted som

¹⁾ Det tidligste Sted, hvor Forf. har truffet denne Omstændighed berørt, er i Suhms Udtog af Danm. Norges og Holstens Historie, 1776, (saml. Skrifter VIII. S. 372); hvorfra den gientages i Eagerbrings Sammendrag af Danmarks Historie, (1777), S. 101, som endog vil, at denne Tilboielighed skal have forhalet Kongens Formaling, hvilket, efter de her angivne chronologiske Data er aldeles umueligt. Formodentlig er det kun det anførte Sted hos Suhm, der, uden videre Hiemmel, amplificeres af G. E. Baden, først i hans oldenborgske Kongers Karakteristiker S. 113, og siden i Danm. Historie, III. S. 264. 385. jfr. Bedel Simonsons Nationalhistoriens Ritier S. 93.

Rigshofmester og Rigsraad, hvorefter han samme Aar skal være død. Bedel feiler altsaa, naar han skriver, at han var H. N. Hofmester, indtil sin Dødedag¹⁾. Almindeligen tillægges ham to Døttre, Mette og Kirstine; hvin døde paa Sulland, denne her i Danmark, henved A. 1570, begge i en ung Alder²⁾. Skulde nu Kongen have havt et Giftermaal med Sidstnævnte i Sinde, da maatte det rimeligst have været før 1562, da hans Unaade for Faderen begyndte, hvilken man endog kunde tænke sig foranlediget ved dennes Regtelse af sit Samtykke; men dengang var Krigen med Sverrige endnu ikke begyndt, end mindre kunde dens Langvarighed forudsees, saa der fra den Side ei havde været nogen Nødvend-

¹⁾ Liigprædiken fol. B. 2.

²⁾ J. H. Schlegel meddeelte i Aaret 1771 en Hardenberg i Tødtland Esterretninger om Familiens danske Linie, samlede udaf Slægtbøger, Liigprædikener m. m. der ere indførte i første Deel af J. Wolfs Gesch. d. Geschlechts von Hardenberg (Berlin 1823). Om Frederik den Andens Forhold til Kirstine H. forekommer her intet; derimod Afkilling til G. Hardenbergs Personaller. Heraf, saavel som af andre Kilder, og efter Oplysninger, som skyldes Hr. Justitsraad P. B. Jacobsens og Hr. Studiosus N. S. R. Rasmussens velvillige Meddelelse, kan følgende her fortæne at anføres. Eiler (Erikken) Hardenberg skal være født 1505. Hans første Forlehnning synes at have været det bispeelige Slot, Dragsholm, som han under Grevens Feide fielt forsvarede (Hvitfeldts Krønike II. S. 1443); 1542-43 nævnes han som Lehnsmænd paa Næsbyhoved (Bedel Simonssens Borgruiner I. S. 47-48); 1543-44 som Hovedsmand paa Malmøehuus (Nye danske Magazin, 3die Række I. S. 54. 62). 1544-51 havde han Sulland i Forlehnning; 1552 var han tiistede i Viberg (Danske Mag. VI. S. 151); 1560 nævnes han atter som Hovedsmand paa Malmøehuus (Sisborgs Samlinger til Skaanes Historie 3. H. S. 342) og 1563 overdroges ham Lilsø i Skaane (N. danske Mag. VI. S. 149. Anm. 2). Af hans Egteskab med Karen Rosenkrands (som tilbragte ham Mattrup i Jylland), havde han blandt flere Børn, de to nævnte Døttre; den første, Mette, døde omtrent 1549 og ligger, tilligemed Moderen, begravet i Bisby Kirke; den anden, Kirstine, ligger i Klouborg-Kirke i Jylland, hvor hendes Broder, Erik H., efter 1570 har ladet opreise et Epitaphium over sin Fader og flere af dennes Børn, blandt disse over denne Kirstine.

dighed for Kongen at udsætte sit Giftermaal endnu i 10 Aar. Sagen maa da, i det ringeste efter de hidtil bekiendte Kilder, ansees for aldeles uoplyselig; skiondt det heller ikke vel lader sig tænke, at hiint Sagn skulde være blottet for al historisk Grund. Har Bedel derimod ikke sigtet til dette Tilfælde, kan han maaskee have tænkt paa et Egtteskab imellem Frederik II. og Maria Stuart, som ligeledes, efter Foregivende, skal have været paa Bane, kort efter Kongens Regieringstiltrædelse¹⁾.

Endelig foretrak Kongen at henvende sit Blif til Mecklenborg, det nærmest beliggende fremmede Fyrstendømme, hvis Regenthuus var nær besvogret med det Danske; hvis i Forening med sin ældre Broder, Johan Albert, dengang regierende Hertug, Ulrik, under Krigen med Sverrige især havde viist sig venfskabeligt sindet mod Danmark²⁾, og allerede i flere Aar ufortrødent havde deeltaget i den vanskelige Mægling imellem Kongen og de Slesvig-Holstenske Hertuger, angaaende de slesvigske Lehnforhold. I November indfandt sig, efter Kongens Indbydelse, Hertugen med sin Gemalinde og Datter. Da de drog den nærmeste og den Tid sædvanlige Vej, over Falster, hvor Kongen modtog dem paa Nykøbing Slot, fik Prindsessen derved Leilighed til at lære at kiende de Egne, som engang skulde erholde saa megen Betydning og Værd for hende. Efter her i nogle Dage at have forlystet sig med Jagten, begave de sig over Volland og Vordingborg til Siælland, hvor

¹⁾ Ifølge et Brev fra Wilhelm I. af Oranien til Churfyrste August af Sachsen, April 1561; i Arnoldi's historische Denkwürdigkeiten S. 219.

²⁾ *Er. Læt* res danicæ, p. 324-325.

— — — ut vicinia sponsam

præstet, haud longis terrarum ambagibus erret,

ut vitæ sociam & connubia læta sequatur:

Magnopolim spectat (esr. p. 336).

p. 342 forekommer Noget om Hertugens Forhold mod Kongen under den svenske Krig. At hans Broder, Johan Albert, under denne Krig iagttog Neutralitet, s. Rudloffs neue Gesch. Mecklenb. I. S. 209.

de fornemmeligen opholdt sig paa Frederiksborg; til Kiøbenhavn kom de denne Gang ikke¹⁾. Da Kongen lærte at kiende Sophia i hendes Ungdoms fulde Blomster²⁾, — først et Par Maaneder tidligere havde hun fyldt sit stortende Aar — var hans Balg, hvorom han hidtil intet havde yttret for sine Omgivelser³⁾, hos ham selv afgjort. Prindsessen modtog Tilbudet, og Forældrene gave deres Samtykke; kun nærede man, ifølge Tidens Anskuelse, nogen Betænkelse formedelst de Paagieldendes Slægtskabforhold, da, som ovenanført, Kongens Fader og Prindsessens Moder vare Halvsødsfænde og de selv altsaa Sødsfændeborn. Kongen affendte derfor sin Hofpræst og Fortrolige Niels Kolding til Kiøbenhavn, for at indhente Biskoppens og det theologiske Facultets Betænkning, og først da Denne var kommen tilbage med eenstemmig Erklæring om Tilladeligheden af den attraaede Forbindelse, blev Forlovelsen kundgjort, og Brylluppet bestemt til at feires næste Sommer, her i Danmark⁴⁾. Efter nogle Ugers Ophold reiste Hertu-

1) Dette bemærkes udtrykkeligen af Lætus, som tillige vidtøftigen beskriver dette hele Besøg, Forlovelsen m. m. (p. 343—357).

2) Hendes Skønhed og Ynde roses af Samtidige: Er. Lætus l. c. p. 354, 439, og N. S. Wedel (Ligpræd. over Fred. II., fol. C. 1). At hun var blond, erfares saavel af sidstnævnte Sted hos Lætus, som tillige af Keravii Fred. d. Andens Kronings- og Bryllups-Historie, fol. M. 6: »hendes Haar det hvide og hvide».

3) Som udtrykkeligen berettes i Er. Læti res danicæ p. 337.

4) Schlegel, Oldenb. Røn. I. S. 266. Denne hele Episode fortælles omstændeligen af Lætus l. u. p. 358—384, der af Facultetets motiverede Betænkning meddeleer et saa udsærligt Udtog, med Navnene af dem, der havde udsærdiget den, (Biskop Poul Madsen, Prof. Niels Hemmingsen og Hofpræst N. Kolding selv, der ved denne Leilighed endog taler i første Person), at han aabenbart maa have haft selve Afskiftet for sig. Uden Tvivl var netop bemeldte N. Kolding selv Forfatterens Hjemmelsmand, da han ellers ikke kunde have kiendt saa megen Detail, f. Er. at den Affendte ved Tilbagekomsten til Frederiksborg fandt Kongen sydselsat med at stifte Forlig mellem nogle Bønder. Kolding var en dygtig Mand, meget yndet af Kongen, hos hvem han synes at have haft megen Indflydelse; han var i nogle Aar tillige

gen med sin Familie, formedelst den fremrykkede Marstid, landvejs tilbage; Kongen selv fulgte dem giennem Fyen til Kolding, hvorfra de drog giennem Hertugdømmerne til deres Hiem ¹⁾.

Til Formælingsfesten samlede i Sommeren 1572 en talrig og glimrende Forsamling i Kiøbenhavn ²⁾. Allers først ankom Bruden med sin Moder og deres qvindelige Folge den Afd Julius. ³⁾ Kort efter indfandt sig Brudens Fader, i Selskab med Kongens Svoger, Churfyrst August af Sachsen, og Churfyrstinde Anna, Kongens Søster; disse toge Veien fra Warnemünde over Falster. Dernæst kom to af de slesvigske Hertuger, nemlig Kongens Farbroder, Johan den Ældre, og hans Broder Johan den Yngre, med Dennes Gemalinde; ligeledes Gesandter fra fremmede Fyrster og, efter Sædvane, fra Hansestæderne, hvilke sidste bragte kostbare Brudegaver. Efter Tilsigelse mødte Mange af Rigerens Adel med deres Hustruer og Døttre. Florten Dage varede det saa-

---

Kongelig Bibliothekar, og var vel nærmest den, der gav Ideen til Communitetets Stiftelse.

- 1) Patus p. 385-391. I Anledning af Kongens Trolovelse gjorde And. Bing til Smidstrup, endnu i samme Aar, fem Reiser til Meisen, Mecklenburg og andre Steder i Lybskland, „med Brev og mundtlig Befæden ubi adskillige Sager“. H. Lauridsens Liigprædiken over A. Bing 1593. 8.
- 2) Hvorledes Kongen overdrog Rigshofmesteren P. Dre, at ordne hele Festen; hvorledes Lehnsmændene i de forskjellige Provindser kappedes om at sende Dvæg, Wildt og andre Fødevarer til Kiøbenhavn; hvorledes her indkøbtes Vin, M. m. m. beskrives omstændeligen, med mange karakteristiske Draab, af Patus, p. 405-416. Adelige Fruer tilfagdes ogsaa, som Brug var, at bringe Tapeter og betragte de kongelige Bærelser; Keravius anf. St. fol. R. 7.
- 3) Keravius fol. R. 8; Resens Fred. II. Krønike S. 264. Naar Patus p. 417. 418 fortæller det i en saadan Sammenhæng, som om Bruden fulgte med sin Fader og Churfyrsten, maa dette være en licentia poetica.

ledes, inden alle Bryllupsgæsterne vare samlede og de nærmeste Tilberedelser fuldførte.

Bryllupsfesten høitideligholdtes Søndagen den 20de Julius paa Kiøbenhavn's Slot; Wielsen forrettedes af den tydske Hofpræst Christopher Knopf. Dronningens Kroning foretoges Dagen efter i Frue-Kirke, hvor alle danske Kroninger have fundet Sted, fra Reformationen af indtil Souverainiteten. Det ved flige Veiligheder sædvanlige Ceremoniel, de bugnende Tafler paa Slottet og paa Flaaden, den saa kaldte „Fegtskolen“, (thi egentlig Turnering eller „Kenden og Stikken“ fandt, ifølge en Samtidigs, Knud Steensens, Optegnelser ikke Sted), de ved Frederiksborg, Kronborg og paa andre Steder anstillede Jagter, m. m. frembyde ei uinteressante Bidrag til Sædernes og Hoffets Historie paa hvin Tid; men kunne her saa meget bedre forbigaaes, som det ikke mangler paa samtidige omstændelige Beskrivelser ¹⁾.

¹⁾ I Ved et's Liigprædiken over Fred. d. Anden hedder det, at „Brylluppet blev holdt med saadanne statelige og lustige Pomp og Panket, som i saadanne Færd brugeligt er hos store Herrer og Fyrster“. Videre Efterretninger om denne Bryllups- og Kroningsfest gives hos Resen S. 265-269; men den omstændeligste Beskrivelse forekommer dog i „Frederik II. og Sophia . . . Kronings og Bryllups Historie, hvorledes alting sig derudi begivet haver, flitelige paa danske Rim beskrevet, og nu overseet og forbedret af Rasmus Hansen Meravius“ Kbhvn. 1576, 8. fol. R. 7. til Enden. Hermed fortiener ogsaa Er. Væti poetiske Skildring i hans anførte Skrift p. 423-442 at sammenholdes. Efter Wielsen stillede Brudeparret sig, Kongen paa høire, Dronningen med sin Fader og Hertug Hans paa venstre Side af en prægtig oprødt Seng, hvor Kongen havde

„med Hertug Ulrik sin Svoger saa liere,
en Tale saa lang og statelig
hver havde da sin Drator hos sig,
som paa deres Begne talede sammen.“

De Tapeter („det Engelst“), hvormed Frue-Kirkens Chor var betrukket, blev fienket Disciplene i Kiøbenhavn's Skole: „det var dem Hielp og end fuld stor“. Ved Kroningsmaaltidet lod Dronningen

Allerede før Dronningens Ankomst vare de fornødne Beskæmmelser truffet med Hensyn til hendes Stilling og Rettigheder her i Riget, i Tilfælde af, at hun skulde overleve Kongen. Til hendes Livgeding bestemtes Volland og Falster, med Undtagelse af Riøbstæderne Nakskov, Carlsøbing, Rysted og Stubbeboing, samt Fløkken og Klosteret Maribo; ligesom ogsaa Kronen forbeholdt sig Landshøiheden, Told og Accise, Adelsens Røstieneste m. m. Endvidere skulde Dernes Adels beholde deres Friheder og Privilegier; Embederne besattes med indfødte Adelsmænd efter gammel Sædvane; af Godssets Substantis maatte Intet afhændes, og i Skovene maatte ikke hugges uden til Nødorst. Hendes indbragte Klenodier, Løsøre og rede Penge efter nærmere derover forfattet Fortegnelse; den eventuelle Arvepart efter hendes Forældre; samt endelig, hvad hun af sine aarlige Indtægter kunde oplægge eller erhverve, skulde uden Undtagelse tilhøre hende selv alene. Indlød hun sig som Enke i et nyt Høsteskab, faldt Livgedinget tilbage til Kronen, hvorimod hendes indbragte Medgift ligeledes refunderedes hende. Døde hun uden Livsarvinger, skulde Kongen eller hans Efterkommere beholde Medgiften, men alt Øvrigt hende tilhørende tilfalde hendes Arvinger. I Medgift erholdt hun 30,000 Daler, foruden et passende Udstyr ¹⁾.

uddelte til Rigsraadet, Hoffinderne og de øvrige Herremænd
 „Kjønne Krandske, var gjort af puurt Guld,
 af Perler og Edelstene vare de fulde“.

Lignende Gaver uddelte Kongen til det mecklenborgske Følge; fem af Hertugens Raader erholdt saaledes Guldkæder med Kongens Portrait; Nyge's P. Dres Levnet S. 261. Endelig bleve ogsaa adskillige Forbrydere løst adte af Fængslerne: Joh. Slangendorps oratio funebris in obitum Frederici II. recitata in academia Hafniensi (Hafn. 1588. 8.) fol. D. I.

¹⁾ Kongen og Rigsraadets For skrivelse paa hendes Livgeding, og Hertug Ulrichs paa hendes Medgift, ere trykte i Nye danske Magazin, IV. S. 270-276. En Maanedes Tid før Brudluppet gav P. Dre Dronningens Moder en Optegnelse paa alt det Gods, der hørte til

Dronningens Appanage var i Begyndelsen ikke betydelig, men blev efterhaanden forøget. Allerførst tillagdes hende af Solden i Helsingør 1000 „gode, gangbare og uforfalskede Daler“, at høre hver Bartholemæi Dag (21 August), hvorom Tolderen i Helsingør fik Brev: Hørsholm, 23de August 1572. Tre Aar senere bestemtes ved Kongebrev, (Frederiksborg 8de Marts 1575), til samme Tolder, Henrik Mogenssen, at hun aarligen skulde høre 2000 „gode gangbare og uforfalskede Daler“. Under 13de Juni 1581 fik samme Embedsmand end videre Befaling, foruden bemeldte 2000 Daler, at udbetale til hende hver St. Hansdag Midtsommer, af samme Kasse, endnu 400 gamle Daler „til Haandpenge“. Endelig fik Tolderen i Helsingør under 6te December 1584 Brev, at, ligesom Kongen tilforn havde forskrevet sin Gemalinde „til Haandpenge og adskillig Udgift, til hendes egen Behov“, 2400 Daler aarlig, saaledes bevilgedes hende nu et aarligt Beløb af 3000 gamle Daler til hver St. Bartholomæi Dag (Siæll. og jydske Tegnelser).

Paa samme Tid, som Alt, hvad der angik den tilkommende Dronnings Underholdning, blev fastsat, indrettedes ogsaa en Hofstat for hende. Kort før hendes Ankomst hertil udgik, under 15de Juni 1572, kongelig Befaling til ni Adelsfruer om at sende deres Døtre eller andre dem beslægtede Jomfruer i „Fruestuen“ hos Rigernes Dronning¹). Hendes første Hofmesterinde, der blev udnævnt ved hendes Ankomst hertil, var Fru Inger Dre, den fortlente Rigshofmester P. Dres Søster, Enke efter Jorgen Brahe († 1565),

---

Siogedinget, hvis faste Indtægter han ansloa til 18,500 Rdlr. og de Udgifte til 4 à 5000 aarlig; Ryge, S. 262; om hendes Medgift s. Rudloff, l. c. II, S. 15.

¹ Siæll. Tegnelser. 1587 (Kolding, 10de Juli) fik nogle adelige Døtre Befaling at indtræde i „Dronningens Jomfrukammer.“

som engang havde reddet Kongens Liv¹⁾); begge uforglemmelige som omme Pleieforældre for Sidstnævntes Brodersøn, den store Tyge Brahe²⁾). Hun beklædte denne Vrespost i 12 Aar, og da hun endelig, paa Grund af sin Alder, blev entlediget, tilskrev Kongen under 17de Februar 1585, fra Skanderborg, Fru Beate Wilde, Rigsr. Otto Brahes († 1571) Gifte og Tyge Brahes Moder, om at være Dronningens Hofmesterinde; i det ringeste, da hun undskyldte sig med sin Svaghed, for en seie Tid (Siæll. Tegn.). Imidlertid synes Dronningen dog at have vedligeholdt sin Hengivenhed for sin første Hofmesterinde, hvem hun under 26de Juni 1585, anmodede om at følge de kongelige Vorn paa nogen Tid til Antvorskov³⁾. Junger Dre døde i en høj Alder 1591⁴⁾. Hendes Efterfølgerinde, Fru Beate Wilde (f. 1526 † 1605), havde denne Stilling i 8 Aar, altsaa indtil 1592⁵⁾. Rigsraad Peder Wilde (til Ewanholm), gift med Virgittte Rosenkrands, Søster til Righshofmesteren P. Dres Frue, Mette Rosenkrands, blev beskiftet til Dronningens Hofmester, i hvilken Egenkab

1) Bedels Liigprædiken, fol. C. 3.

2) Det anførte om Tiden, naar hun blev Hofmesterinde hos Dronningen m. m., fremgaaer af L. Brahes egen Uttring i et af hans Skrifter (Danske Magazin II. S. 278-279). Det er altsaa urigtigt, naar i Ryges P. Dres Levnet S. 31-32. 391 nævnes 1577 som det Aar, i hvilket hun skulde være bleven ansat.

3) Ryge S. 31. Da dette Brev er skrevet paa Dansk, og alle de egenhændige Breve af Dronningen, som Forsk. har truffet, ere skrevne paa Tydsk, har det maaskee blot været underskrevet af hende. At Dronningen desuagtet maa have forstaaet Dansk, tør man vel slutte af hendes Interesse for vore gamle Ræmpeviser.

4) I et Brev af 17de Dec. 1591 (Ryges P. Dres L. S. 312) nævnes hun allerede som død, og ifølge nogle utrykte historiske Optegnelser om danske Adelspersoner, skal hun være bleven begravet i vor Frue Kirke i Kiøbenhavn d. 19de Decbr. 1591. Det maa altsaa være en Feiltagelse, naar hun af Noget siges at være død d. 17de Jan. 1592; Danske Magazin II, S. 278; Ryge S. 32.

5) Danske Magazin II. S. 279. III. S. 43.

han ved hendes Kroning bar Kronen¹⁾, og nævnes tillige i samme Post ved Christian den Fjerdes Daab 1577²⁾.

Som Bidrag til Tidens Charakteristik kan anføres, at til Dronningens Hofpersonale ogsaa horte en Hof-Dverginde. Under 22 Juli 1584 tilskrev Kongen fra Lundegaard (i Skaane), Absalon Goye til Fogted (i Fyen) angaaende „en liden Dvergpige, som skal være en Præsts Datter der i vort Land Fyen“, hos Frue Anne (Skinkel), Peder Lauridsens (Straale, til Torpe eller Torpegaard Efterleverste), at sende hende til Hoffet, da Dronningen „var til saadan En belystiget“ og Kongen naadigst forsaae sig, „at fornævnte Frue og Pogens Fader ei skulde vægre eller benegte Os i samme vores naadigste Villie og Begiering, synderlig efterdi vi naadigst ere tilfunds hende, som det kunde være hendes Vællighed, sommelig at lade underholde“ (Fyenske og smaalandiske Tegnelser³⁾).

I sit, omtrent firtenaarige Ægteskab blev Sophia Moder til syv Børn. Disse vare efter Alderen: 1. Elisabeth,

¹⁾ Heravius fol. L. 8.

²⁾ Resen S. 307.

³⁾ Som en Contrast til denne Dronningens Dverginde havde Kongen en Kiæmpe, nemlig en Skaaning ved Navn Erland, „som boade udi Høihed og Lemmernes Storhed og Styrke meget overgik den meentlige og almindelige Menneskens Skik og Stabning“ — — „Hannem antog og beholdt Kongen siden langsommelig Tid for et stort Under og Spektakel iblandt sine Jagttiener.“ Resen S. 317. Hvorledes Hof-Professionister dengang lønnes, kan sluttes af et Kongebrev (Skanderborg, 3die Jan. 1580) som Mester Hans Rhuemandt, Dronningens Skræbber, (der havde haft samme Function hos Kongens Moder), fik paa Kronens Part af Korntienden af Borbjerg Sogn (Hiern-Herreby, Ribersliffe) ad gratiam (Tydske Reg.) han bode 1611 og ligger begravet i Herlov-Kirke her i Sjælland (*Marmora Danica* App. p. 306); han var Fader til den Kiøbenhavnste Prof. Wolfgang Rhuemann og Farfader til Prof. ved Moskuitze Gymnasium Arnold R. (s. Nyerups Forfatterlexicon).

født 25de August 1573 paa Koldinghuus; 2. Anna, f. 12te December 1574 paa Skanderborg; 3. Christian (IV.), f. 12te April 1577 paa Frederiksborg; 4. Ulrik, f. 30te December 1578 paa Koldinghuus; 5. Augusta, f. 8de April 1580 paa samme Slot; 6. Hedevig, f. 5te August 1581 paa Frederiksborg; 7. Hans, f. 26de Juli 1583 paa Haderslevhuus¹⁾.

Den Omstændighed, at disse syv Børn ere fødte paa fire forskellige Steder, alle udenfor Kiøbenhavn, erindrer os om en Tid, da vore Konger, skøndt de alt længe havde havt en fast Residents, desuagtet, deels paa Grund af den hele daværende Regjeringsindretning og Administration, deels for at skaffe sig Kundskab om hver Provindses Forhold og Lær, deels endelig med Hensyn til Krigstiden, jævnlig opholdt sig nu paa eet, nu paa et andet af de forskellige Slotte. Hvad Dronningerne, navnlig vor Sophia, angaaer, synes de endog ved Anledninger som nysævnede at have foretrukket Provindslotte for Kongeborgen i Hovedstaden, muligens for den sundere Lufts og den større Roligheds Skyld²⁾; men maaskee ogsaa, for paa denne Maade at vise hver af de enkelte Provindser lige megen Opmærksomhed. Som et Tidens Sæder karakteriserende Træk kan endvidere anføres, at, foruden de beskikkede Jordemødre, nogle adelige Fruer altid bleve tilfagte at indfinde sig paa vedkommende Slot, henimod

¹⁾ De samme Fødselsbøger for Fred. d. 2dens Børn angives i Abj. Kønigsfeldts, med saa megen Fuldstændighed og Nøiagtighed udarbejdede Genealogiske Tabeller over den oldenborgske Stamme (1840) Tab. 2, med Undtagelse af Prindsesse Anna, hvis Fødselsdag der ansattes til 12te October, uagtet Fors. rigtig nok i Anmærkningerne tillige nævner, efter Nogle Angivelse, 12te Decbr.; at denne Dag er den rigtige, bekræfter saavel Chronologien efter Bedels Eiligprædiken over Fred. II., som især Fadderbrevene i Anledning af Prindsessens Daab (14de Jan. 1575), der ere daterede 19de Dec. 1574.

²⁾ Resens Fred. II. Hist. S. 303.

den Tid, da Dronningens Nedkomst ventedes, for „at Hendes Kierlighed kunde have nogen gode, forstandige Fruer hos sig, af hvilke S. K. ubi saadanne Anliggende maatte have Raad og Daad¹⁾. Formodentlig har ogsaa Sophies Moder de fleste Gange været tilstede ved Datterens Forløsning; Saadant vides, i det ringeste, at have været Tilfældet ved Christians og ved Hedevigs Fødsel²⁾.

Da det kongelige Pars to første Børn vare Døtre, og Magthaverne, belærte af tidligere dyrefølte Erfaringer, fandt det nødvendigt, saavidt muligt, at forebygge alle Successionsstridigheder, dersom Kongen skulde døe uden mandlige Livsarvinger, udstedte Rigsraadet omtrent 1575 en Erklæring, at, i dette Tilfælde, Kongens ældste Datter skulde blive valgt og den der ægtede hende skulde erholde Kronen³⁾; en mærkelig

¹⁾ Ifølge Kongens første Brev i saadan Anledning (Rne, 26de Julii 1573) til 6 Fruer, om at indfinde sig paa Goldinghuus, 8 Dage før S. Bartholomæi Dag (24de August). Antallet synes ellers at have været ubestemt. Til Christian d. Fierdes Fødsel tilsagdes (Kronborg, 30te Jan. 1577) 3 adelige Fruer, at møde paa Frederiksborg, Søndagen før Midfaste; Resen, S. 303, beretter derimod, at nogen af de „ældste og snyderligste Fruer her i Riget“, blandt hvilke Hofmesterinden, Frue Inger Dre og 3 Andre nævnes, „bleve beskillede, at „skulle altid blive tilstede og vare paa S. Maj.“ Ifølge et Haandskrift af Er. Vatus, hvorom mere nedenfor, vare ogsaa to duelige Jordemødre tilstede. Til Hert. Ulriks Fødsel paa Goldinghuus tilsagdes (26de Nov. 1578) to Fruer at indfinde sig den 14de December; til den næste Nedkomst med Augusta, fik derimod (13de Marts 1580) tre Fruer Befaling at møde vor Frue Bebudelsesdag (25de Marts) paa Goldinghuus. Før sin sidste Barselsdag tilskrev Dronningen Selv (Haderslevhuus 16de Mai 1583) to Fruer om at være tilstede paa bemeldte Slot den 29de Julius; men da Hertug Hans blev født den 26de s. M. ere Fruerne maaskee komne post festum.

²⁾ Det maa nemlig have været i Anledning af Dronningens forestaaende Nedkomst med Hedvig, at 11 Herremænd fik Befaling (Kronborg 3die Juni 1581) at modtage Hertuginde Elisabeth i Warnemünde og geleide hende herind (Seiell. Tegn.)

³⁾ Schlegels Samml. zur dänischen Geschichte II, 4 S. S. 163;

Bestemmelse, der, om den end som enkelt Undtagelse ei ud-
taler noget afgjort Arvelighedsprincip, dog altid viser, at Ved-
kommende, i intet Tilfælde, ønskede at gaae uden for det kong-
gelige Huus. Dette Tilfagn blev imidlertid overflødig, da
Christian blev født i Aaret 1577.

Christian IV. var, uden Tvivl, den sidste danske Konge,
hvis Fødsel man antog at være bebudet paa en overnaturlig
Maade. „Om Efterhøsten“ (1576) — fortælles der — „er
ankommen en gammel enfoldig Bonde fra Samsø, over til
den almindelige Herredag, som da holdtes udi Kallundborg,
gav sig an til Høve og berettede, at der nogle Gange paa
Samsø, udi Marken ved Stranden som han boede, var kom-
men til hannem en smuk deilig Qvindesperson, men ned-
hos Fodderne skiftet og slagt som en Fisk, og havde alvor-
ligen befalet hannem, at drage over til Kongen og lade han-
nem vide, at, som Gud havde nu velsignet hans Dronning,
saa var hun frugtommelig med en Son, hvilken der skulde
blive hans Livsarving i Danmark, ophøies til den kongelige
Krone, og blive en ypperlig Herre blandt alle Konger og
Fyrster, udi denne Norder-Verden; og efterdi at Synd og
Ondskab, Drukkenskab, Eosagtighed, Hovmod og Selvraa-
dighed tog fast Overhaand udi hans Riger, da skulde han
den høie Herre og Gud, som hannem saa velsignede, til Gode
og Taksigelse, saadant med al Flid og Alvorlighed affkaffe,
at Gud ikke skulde med Tiden sine store Velgierninger og
Langmodighed med des større Brede og Straf hiemsøge¹⁾.
Senere aflagde Bonden sin Beretning paa Antvorskov, hvor
han maatte fremstille sig for Kongen selv, paa hvem denne

Sammes Geschichte Christ. d. Vierten I. S. 58. Dette interessante
Factum er forbigaaet i den yngre Schlegels danske Statsret.

¹⁾ Resen S. 302; Holbergs Danm. Hist. II. S. 519; Schlegels
Christian IV. I. S. 59.

Spaadom gjorde et alvorligt Indtryk, og som derefter forærede Bonden en fyrstelig Tørepønning, og befalede hannem at drage hjem. Men, da den samme Bonde, efter Prindsens Daab, atter indfandt sig ved Hoffet, gientog, efter Havfruens foregivne Befaling, sine Formaning, og tillige for Hofprædikan-ten og en Deel Adelsmænd meget omstændeligen beskrev be- meldte Havfrues Udseende, og hvad hun havde berettet om hendes Navn og Voelig, og at det var hendes Mormoder, der havde forkyndt Kong Valdemar Uterdag Margarethas Fødsel m. m., fattede Kongen Mistanke til denne nye Bodsprædi- kant, hos hvem, for øvrigt, intet Bedrageri syntes at finde Sted, lod ham bortvise, og forbød ham ostere at indfinde sig. „Der han var bortreist“ — tilføier Resen — „blev vidtløftig blandt den gemene Mand, de Lærde og Svilærde, discureret om denne Havfrue; mange formeente det var Bondens eget Digt, Andre lod sig høre, Gud var en underlig Gud udi sine Glerninger, og havde ikke allene opfyldt Jorderige, men ogsaa Luften og Havet med sine mangfoldige Kreaturer, som ogsaa kiendte, tiende og ærede Skabermænd.“

Efter mere end halvtredie Aarhundredes Forløb er det naturligtvis umueligt, at udfinde det egentlig Factiske, der maa have ligge til Grund for dette, af samtidige Skribenter be- varede Sagn¹⁾. Det kan imidlertid ikke henregnes blandt de

¹⁾ Hvad Resen haver herom, grunder sig vel tildeels paa en af førom- talte Er. Rætus samme Aar (1577) forfattet Historie: „De nato baptizatoque primo Friderici II. Danorum Regis filio Christiano“; eller som en anden Titel lyder: „de primis vitæ initiis primi Fride- rici II. filii Christiani, deque iis, quæ circa illa tempora læte con- tigerunt“. Dette Haandskrift, hvis meget uæselige Original findes paa det store kongelige Bibliothek, indeholder mange curieuse Træk af den Tid's Begivenheder, deels efter Forfatterens egne Sagttagelser, deels efter Fortælling af Personer fra Hoffet; dog ere, mærkeligt nok, alle Bladene om denne Tildragelse, i selve Haandskriftet over- strøgne, som det synes, af Forfatteren selv. Udføllige Aar senere, da den udvalgte Konge, Christian V. interesserede sig for at kiende

Vidunderligheder, som Eftertiden saa ofte knyttede til mærkelige Personers Fødsel, da Spaadommen fremsattes for denne fandt Sted; snarere kan det maaskee anses som et Udtryk af den almindelige Vængsel, hvormed Folket saae en Kongesøns Fødsel (inøde¹).

Spvad man med Inderlighed onsker, er man ogsaa tilbøielig til at haabe. Ifølge en samtidig og vel underrettet Forfatter²), blev, ved Dronningens uafbrudte Velbefindende og gode Udseende, hendes stedse muntre Stemning, hendes Eyst til Bevægelse og Reiser, samt betydelige Grad af Forlighed, den almindelige Forventning vakt, at der denne Gang vilde fødes en Prinds. Kongen selv deelte dette Haab; i det han bemærkede, at ogsaa hans Forældres Forstefødte havde været en Datter, ligesom hans egne to ældste Børn. I from Forventning af sit Ønskes Opfyldelse, søgte han allerede i Forveien at udbrede Glæde omkring sig, ved at estergive Bønderne i Kiøbenhavns Lehn deres betydelige Skatterestanser³). Tilberedelserne til den forestaaende Nedkomst svarede til de almindelige Forhaabninger. Da de to første Børn vare fødte i Jylland, valgtes denne Gang Hovedprovindsen Siælland, og her navnlig Frederiksborg, et rosligt og mod Baaren iblandt

---

Sammenhængen med denne Spaadom, blev dette Skrift anset for den egentlige Kilde (O. Wormii Epp. I. p. 276. 81. jfr. Schlegels Hist. IV. I. S. 59; Thieles Folkesagn I. S. 5).

¹) Fra Christians Barndom af yttrede hans Haar en betydelig Grad af Electricitet, som vakte hans Omgivelseres Opmærksomhed, og hos hans Moder selv Åhnelse om noget Stort og Udmærket, engang i Tiden, ved hendes Søn; O. Wormii Epp. II. p. 747. Det samme Skilfiden igjen have været Tilfældet med Sønesønnen, den udvalgte Konge Christian V.; Bartholini Hist. anatom. Cent. III. p. 78. jfr. O. Wormii Epp. I. c.

²) Foransførte Skrift af Cr. Latus.

³) Angives i Lyscanders Slægtbog S. 692 og hos Resen S. 303 til 17,448 Tønder Korn.

Skovene og Søerne en meget lystig og sund Sted¹⁾. Dronningens Moder blev aumodet om at være nærværende, og indfandt sig paa Frederiksborg den 19de Marts; her gif Medkomsten lykkelig for sig den 12te April 1577, om Eftermiddagen Kl. 4²⁾. Saaledes saae da Rigerne, for første Gang efter næsten et Aarhundredes Forløb, en regierende Konges ældste Søn og præsumtive Thronfølger fødes³⁾.

Hvor vigtig og følgerig denne Begivenhed blev anseet af de kongelige Forældre selv, fremgaaer af den meer end sædvanlige Pomp og Festlighed, der ledsagede Prindsens Daab, hellig Trefoldigheds Søndag (den 2den Juni) i vor Frue Kirke i Kiøbenhavn, Dagen efterat Dronningen havde holdt sin Kirkegang paa Frederiksborg⁴⁾. Ogsaa det valgte Sted betegnede noget Ualmindeligt, da Intet af Frederiks og Sophias øvrige Børn var døbt i Hovedstaden. Blandt Fadderne indfandt sig Kongens Svigerforældre og hans Farbroder, Hertug Hans; Dronningens Moder holdt Prindsen over Daaben.

1) Resen S. 303.

2) Af Læti omtalte Skrift kan man vel spore, at Fødselen maae have overrasket Dronningen, men dog i hendes Gemakker paa selve Slottet; Sagnet, at Christian IV. skulde være født ude paa Marken, under en Tornebusk, finder altsaa her ingen Hiemmel. Dette gamle Sagn (s. Grundtegningen over Frederiksborg i Resens Atlas, hvor denne Tornebusk er aflagt med Titelskrift: „Tornebusk af K. Friderik II. sat“; jfr. Pontoppidans danske Atlas III. S. 303; VI. S. 86; Thiele's Folkesagn II. S. 110; Rasbech's Frederiksborgs Slots Beskrivelse S. 23) har maaskee sin Grund i Beretningen hos Lætus om Dronningens jævnlige Lysttoure under hendes Svangerskab.

3) Nemlig ikke siden Christian d. Andens Fødsel, d. 2den Juli 1481. Thi, da Christian III. blev født (12te August 1503), kunde hans Fader, Hertug Frederik, hvis Broder Kong Hans og Brodersøn, Christian, dengang endnu levede, ei gjøre sig noget Haab om Thronens; og d. 1ste Juli 1534, da Frederik II. blev født, var hans Fader endnu Hertug af Stesvig og Holsteen; til Konge af Danmark blev han først valgt tre Dage senere, af den jødske Adel.

4) Dette berettes udtrykkelig af G. Lætus anf. St.

Efter Kirkehoitiden fulgte Taffel, Dands, Fyrværkeri, „Fegtskole“ og Jagt, „med megen anden lovlig Tidsfordriv“ den hele Uge igiennem. En omstændelig Beskrivelse af den hele Hoitideligbed, med alle disse, Tiden og dens Tone karakteriserende Forlystelser, horer hen paa andre Steder¹⁾; kun En af dem bor her ikke forbigaaes, at nemlig, paa Festens anden Dag, efter Maaltidet bleve Nogle af de Hoilærde (Professorerne ved Universtetet) med deres Studenter opfordret, at lade see „en Comedie, som dem var befalet at agere, og blev den „Historie om Susannæ Ufkyldighed“ antagen og yndeligen ageret. „Om Tirsdag Eftermiddag ere de tilforordnede Hoilærde igjen „opkaldede og have lagt den mærkelige Seier, som Konning „David haver indlagt sig over den mægtige Kæmpe og Philister „Goliath, derefter er ogsaa bestillet en mærkelig Nigmeers Krig „med Tranerne“²⁾. Forestillingen begyndte hver Dag Kl. 1 om Eftermiddagen; Skuepladsen var i Slotsgaarden under aaben Himmel³⁾. Forovrigt maa bemærkes, at Universtetets Fæ-

¹⁾ Resen S. 305—8; Schlegel Chr. IV. I. S. 57. Følgende kan endnu tilføies: Under 16de April udsærdigedes Breve til Adelen om at indfinde sig ved Daabsfesten den 2den Juni. Prindsen blev ført til Kirken i den samme Karm, der var forfærdiget til Dronningens Kroning 1572, og som af Peravius, fol. S. 7, siges at have været gjort af „idel purt Sølv“; men ifølge en samtidig haandskreven Anmærkning i et latinff Digt om denne Hoitideligbed (Jolas ecloga, qua canitur Genethliacon recens nato Princ. Christiano; autore Zuch. a Widing, Hols. Hafn. 1577. 4.) skal der paa Samme kun have været anbragte to Englesfigurer af støbt Sølv, tilfammen væiende 27 Pund og 26 Lod. Ifølge en anden Antegnelse samme Sted, var den, ved nærværende Keilighed brugte „Funt af klar lutter Sølv“ (Resen S. 305), allerførst forfærdiget til Prindsesse Elisabets Daab, 1573. Dronningens Hofmester, P. Wibe, modtog paa hendes Vegne Faddergerne; om H e u r. R a n g a u ' s Fadderger, et stort forgyldt Søltkar, s. Dansk Mag. I. S. 197. Paa Heimreisen bleve de fremmede Fyrster holdte frit giennem hele Landet; N y e d. Mag. I. S. 18.

²⁾ Resen S. 307.

³⁾ Det hele beskrives udførligen i det anførte Haandskrift af Cr. Catus

Fædre og Souner aflagde denne, med Hoffets og alle Tilstedeværendes Bisald lønnede, Prove paa deres sceniske Talenter, ikke i Modersmaalet, men paa Latin ¹⁾.

Om de øvrige kongelige Børns Daabsfester Hayes ikke saa omstændelige Beretninger som om Christians. Imidlertid er der Grund til at antage, at de, maaskee med Undtagelse af den Førstefødtes, Prindsesse Elisabeths ²⁾ og den femtes, Prindsesse Augustas Daab, den 29de Juni 1580, ved hvilken sidste adskillige tydske Fyrster vare indbudne som Faddere ³⁾,

---

som selv, med N. S. Vedel og nogle flere, var Tilskuer fra Slotskirkenes Vinduer, og ved den Leilighed meddelede enkelte Anecdoter, f. Ex. at den gamle Peder Skram stod i Gaarden, for at kunne see desbedre; at der skeete Dptsier af nogle i Diavolcostume Udskædte, m. m. De Professore, der egentlig stode for Arrangementet af denne dramatiske Forestilling, som E. kalder „Lærde Dvælsere“ (*literarum exercitia*), vare Jacob Madsen, Prof. i græcæ og Peder Haagensen (Vetrus Haggæus), Prof. pædagogicus (1575, Prof. Virgilianus, siden L. Latinæ).

¹⁾ Schlegels Christian IV. I. S. 226 flg. Nyerups og Rahbeks Bidrag til den danske Digtekunsts Historie II. S. 3—16.

²⁾ Naar Resen S. 274 skriver, at Kongen strax efter Elisabeths Fødsel, den 25de August 1573, „holdt med stor Glæde og Fryd et kongelig Bartskaab udi hendes Daab og Christendom“: maae bemærkes, at denne Daab først fandt Sted 2 Maaneder efter den nævnte Dag, eller den 25de October. Ved Skrivelse af 15de September bleve 7 Rigeraader, 40 Adelsmænd og 5 Adelsfruer tilfagte at indfinde sig i denne Antedning paa Goldberghuus. Undertiden holdt Kongen, ved lignende Antedning, tillige en eller anden af sine gode Mænds Bryllup, f. Ex. ved Prindsesse Augustas, Godsloff Buddes med Dorothea Skinkel. (Hist. Optegnelser om Adelen; Mipt.)

³⁾ Ved denne Leilighed fulgte Kongen selv sine fyrstelige og andre Faddere og Siesler af begge Rion paa Veien. Samtlige modtog i Flensborg, efter Indbydelse af Magistraten, en Collation paa Raadhuset den 6te Julii; som Tilstedeværende nævnes her: Markgreve Georg Frederik af Brandenburg med Gemalinde Sophias Hertug Johan den yngre af Holsten; en ung Markgreve af Baden; en ung Hertug af Würtemberg og Mümpelgard; Greve Johan af Oldenborg med Gemalinde. Magistraten maatte tillige „nach s. L. Maj. gnädigstem Begehren“, forære Markgreven „einen schönen Gaul mit aller historisk Tidsskrift. III.

have været ledsagede af langt ringere Pomp. Christian undtagen, blev Ethvert af de kongelige Børn døbt paa det^s Fødestot. Tidrummet, i hvilket de laae inden Kirke, var forskielligt; fra 2 Maaneder til 14 Dage; det første var kun Tilfældet med Prindsesse Elisabeth (født den 25de August 1573, døbt den 25de October); det sidste med Prinds Ulrik (født den 30te December 1578, døbt den 11te Januar 1579).

Det horte til det huuslige Livs Characteristik, ei blot i Middelalderen, men endnu ind den nyere Tid, at Forældre i ophøiede Stillinger, ofte lode deres Børn opfostre og opdrage i andre, enten underordnede eller beslægtede Huse¹⁾; det være sig nu at en saadan Opforelse fra Forældrenes Side var fremkaldt ved nogetsemhelst pædagogisk Hensyn, eller af politiske

---

Rustung" og Markgreviden "ein vergütetes Trinkgeschirr"; *Clæden memorabilia Flensburgensia* p. 170. Den brandenborgske Markgreve var formodentlig den samme Markgreve af Ansbach, som ventedes ved denne Leilighed (Nye danske Magazin I. S. 74). At der maa have været endnu flere fyrstelige Føddere tilstede, som toge en anden Vej hjem, s. Ex. den pommerske Hertug Barnim, der indfandt sig i sin Broders, Hertug Johan Frederiks, Sted, og Erkebispens af Bremen, kan erfares af Joh. Seccervitii *Daneidum*, s. *Carminum de rebus danicis, libri IV.* (Stetini 1581. 8.), hvoraf 2den Bog indeholder Beskrivelse over Forf.s Reise til Colbing i ny nævnte Hertug Barnims Følge, som paa Heimreisen drog fra Colbing til Middelbart, og siden fra Gedsør paa Falster over til Restof.

¹⁾ Ogsaa i den nordiske Tidtid var det almindeligt, at fornemme Forældre, endog Konger, lode deres Børn opdrage hos Andre. Blandt de mange herpaa forekommende Exempler kan anføres: Heimskringla (Folio-Udg.) I. p. 77. 97. 118. 177. 179; II. p. 108; *Kormaks saga* p. 150; *Orkneyingasaga* p. 306; *Hungrvaka* p. 76. At Den, der saaledes modtog Andres Børn, ansaaes for den ringere, siges i *Hmskr.* I. p. 120 og i *Sögur Magnusar godar.* (Fornm. Sögur VI. p. 5). Flere Exempler og hidhørende Bemærkninger findes i *Ann. til Sunlaug Ormsk. Saga* p. 48; *Biliegrens Skandinav. Fornålderns Helttesagor* II. S. 236 flg.; *Petersens Danm. Hist. i Hedenold.* III. S. 437. At det ogsaa i andre Lande, i Riddertiden, var almindeligt, s. *Büsching Ritterzeit und Ritterwesen* I. S. 46.

Grunde. Dgfaa vort Lands Historie frembyder, i forskjellige Perioder, Exempler herpaa ¹⁾. Blandt saadanne kan her anføres, at Frederiks fire ældste Børn, fra deres tidligste Børndom, næsten uafbrudt vare betroede til Dronningens Forældres Varetægt, og at disse navnlig tog den neppe to Maanedes gamle Christian med sig til Mecklenborg ²⁾. Uagtet nu Forældrene maatte føle sig overbeviste om, at Børnene hos de omme og eenlige Bedsteforældre ei vilde savne faderlig og moderlig Omhu ³⁾, kunde de dog tilsidst ei længer udholde Savnet

¹⁾ Baldemar Atterbogs Datter og hennes Forlovede, Henrik af Mecklenborg, bleve opbragne, hver hos sin Forlovedes Forældre; Suhms Danm. Hist. XIII. S. 227. 233. 298. Christian I. var fra Børndommen af opfødt hos sin Morbroder, Hertug Adolph. Christian III. blev en Tidlang opdragen hos sin Morbroder, den brandenburgske Churfyrste. Christian d. 4des Søstersøn, Hertug Christian af Brunsvig, kom her til Hoffet 1615 for at opdrages med de danske Prindsere; Schlegels Christian IV. II. S. 29. Nogle af Christian d. 4des Børn med Christine Munk bleve opbragne i Nederlandene hos nysnævnte brunsvigiske Hertugs Søster, gift med en Greve af Nassau; sammest. S. 316; Nogle ved det svenske Hof, hos Dronning Maria Eleonora; Upplysninger i svenska Historien II. S. 44 flg., Adlersparres historiska Samlingar III. S. 89; jfr. Schlegels oldenb. Rønige II. S. 144.

²⁾ „Kongen og Dronningen gave Hertug Ulrik og Elisabeth Geleide til „Bordingborg, og efter Hertugindens høie Begiering bevilgede Kongen „og Dronningen hende den unge Herre over med sig at opfostre;“ Resens Fred. II. S. 308. „Princeps (Elisabeth) æque studendum „sibi nepotum neptiumque educationi tum putavit, quam olim filia; „accersitosque ad se in Megapolin annos aliquot ipsa educavit cura „maxima, ratione rectissima.“ Caselius de laudibus Elisabethæ cimbricæ fol. L, 2. At det var med Kongens egen Villie, at hans Børn bleve opbragne hos Bedstemoderen, tilføier Caselius udtrykkelig i et Leilighedskrift, ved Anledning af den ældste Datters Broullup: Tricoreion nuptiis Henrici Julii & Elisabethæ cimbricæ (Helmst. 1590. 4.) fol. C. 4.

³⁾ For de kongelige Børn var, under deres Ophold i Mecklenborg, i det ringeste til en Tid, en egen Læge ansat; nemlig Peter Memme (Memmius), Prof. Medic. i Rostok, som, ifølge Molleri Cimbria literata II. p. 550, fra A. 1572 skal have været Livlæge hos Frederik

af de Kiære, som de næsten fra Fødselen af ikke havde havt hos sig; ligesom ogsaa Rigsraadet, fortrinligen med Hensyn til den ældste Prinds, fandt sig forpligtet til, desangaaende at gjøre Kongen Forestilling. Under 12te April 1579, netop den Dag, da Christian fyldte sit andet Aar, tilskrev derfor Kongen sin Svigerfader, med Anmodning om igjen at see, i det ringeste sine tre ældste Børn hos sig; den Fierde, Prinds Ulrik, dengang et Fierdingaar gammel, maa altsaa formodes strax efter Fødselen at være kommen til det mecklenborgske Hof. Helst ønskede Kongen at lade Børnene afhente fra Warnemünde, ved et af sine Skibe, da vigtige Anliggender hindrede ham fra, efter et tidligere Løfte, i denne Anledning, selv med Dronningen at besøge Hoffet i Güstrow; men vilde hans Svigerforældre et samtykke i nogen Opsættelse af det lovede Besøg, skulde dette, snarest mueligt og efter nærmere Anmeldelse, finde Sted ¹⁾.

En saadan, med Opofrelse af egne Glæder forbunden Overdragelse af Faderens og Kongens hellige Pligter, om endog til Moderens Forældre, vidner, i lige Grad, om en hiertelig og tillidsfuld Forstaaelse mellem begge Huse, om det kongelige Egtepars lykkelige indbyrdes Forhold, og om Dronningens fortrinlige Indflydelse paa Børnenes Anliggender, allerede fra deres tidligste Alder. Men at hun, ogsaa fra den Tid af at disse samlede i det fædrene Hiem, havde en meget

---

II. og Hertug Ulrik; men, at den første Dvalitet nærmest var at forstaae med Hensyn til de kongelige Børn, kan sluttes af et Brev, som han (10de Jan. 1577) fra Rostok tilskrev Kongen, hvoraf sees, at han dengang havde, foruden en Gratification af 100 Rdr., Bestalling med aarlig Løn, for at gjøre Opvartning hos de kongelige Prindsesser, saalange disse opholdt sig i Mecklenborg; Schumacher, Gelehrter Männer Briefe an die Könige von Dänemark. III. S. 289.

¹⁾ Dette interessante Brev er trykt i Nye danske Magazin IV. S. 277.

betydende Stemme i Alt hvad der vedkom deres Opdragelse og Uddannelse, kunne vi slutte os til, saavel fra det, der er os bekendt om hendes egen Character, som fra selve Børnens Fremtræden i den modnere Alder, paa den dem af Forsynet anviste ophoiiede Stueplads. Ogsaa finde vi dette bestrykt af samtidige og troværdige Kilder. „Saa tidlig“ — skriver Bedel i sin Eeligprædiken, som tillige afgiver en høist interessant Characteristik af Frederik den Anden ¹⁾ — „de (kongelige Børn) ere noget efterhaanden kommen til Klar og Alder, er tilbeskiftet sine, lærde og forstandige Mænd, som baade disse unge Fyrster og Frokener skulde undervise i Værdom og holde til sand Gudsfrygt. Ja hvad er det, at Tugtemesteren og Præceptor skal opbygge paa deres Side, og Forældrene ville det nedbryde igien med Kielsenstab og Efterladenhed paa deres Side ....., derfor bør os dette ikke at fortie, at Hendes Fyrstelige Naade haver gjort saa stor Flib og Tilsyn, med Mund og Haand, med god Undervisning og tidelig Straf ved sine ælskelige Børn, som nogen, enten Adelsperson eller Borgerste kunde vende paa sine Børn, paa det allerhøieste og bedste. Dermed haver Hendes Naade gjort sit Embede fylleste og sine ælskelige Børn den pligtige tilbørlige Optugtelse“. — Den forstandige Dronning erkjendte — dette Vidnesbyrd giver en af Mindetalerne over hende ²⁾ — at Konger ei fødes til et Rige,

¹⁾ Fol. G. 2. Titelen af dette literarisk fældne Bidrag til Frederik d. 2dens Historie er i det Væsentlige følgende: „En sorgelig Eeligprædiken, Frederich II. — til en christelig Amindelse, gjort ubi Ribe Domkirke den 5te Dag Juni, der H. N. Eelig blev nedfat ubi sit Sovestammer i Roeskilde Domkirke; af N. S. Bedel; sidst — følger en liden Chronologia, hvad sig synderlig haver tilbraget ubi vor Allernaad. Herres Alders og Kongl. Regimentes Tid, fra A. 1533 (1531?) indtil paa dette A. 1588; med en kort Genealogia udaf vor naadigste Herres Herrestamme paa Fæderne og Møderne.“ Kbhvn. 1588. 4.

²⁾ Christ. Jani (kongl. Hofprædikant) sermo funebris in exsequiis Sophiae. Havn 1632. 4. fol. E. 3.

som Bieviseren i en Biesværm, udmærket fra de Døvrige ved visse ydre Kiendetegn; men at Opdragelsen her gjør det Bæfentligste, og at dens Virkninger vise sig for den hele følgende Tid, enten til Held eller til Uheld for det Folk, de ere kaldede til at beherske. Hendes velgiørende Indflydelse i denne Retning maatte især være af Bigtighed med Hensyn til de to ældste Sonner, navnlig til Rigerens tilkommende Styrrer, Christian, der allerede tre Aar gammel af Rigsraadet var erklæret for Thronfølger, og i denne Egenkab i sit syvende Aar havde modtaget Sylding. Det erkendtes villigen af den ædle og fordringsløse Frederik II. selv, at han manglede den Grad af Aandsdannelse, som allerede paa hans Tid ansaaes nødvendig for en Regent; skøndt han tillige erstattede denne Mangel ved flere ypperlige, baade Hiertets og Modets Egenheder. „Hvis som Hans Naade nu ikke besynderlig haver lært ubi Latinen eller ogsaa andre fremmede Sprog og boglige Kunster — hedder det hos N. S. Vedel ¹⁾ — „det er oprettet igien ubi fyrstelige Tugtighed og christelige gode Sæder. „Og er ubi Sandhed jo ulige bedre, af disse tvende Wilkaar, „at unge Fyrster holdes alvorligen af Barndom til sand Gudsfrøgt og gode Sæder, i daglige Omgiengelse, end de kunne lære mange Slags Tungemaal, og dertil mellem forsømmes ubi Gudsfrøgt og Dydeligheds Idræt..... Men herhos er det ikke at forglette, at Værdom og boglige Kunster pryde en Fyrste og Konning, meget mere end enten Guld, Perler eller dyrebare Stene. Thi dette giver ifkun en udvortes Anseelse: men det andet fryder og pryder Hiertet, saa det giver Forstand og

¹⁾ Sigprædiken fol. A. 4. I Dedicationen til Christian IV. opmuntres denne til at beslitte sig paa boglige Kunster: „at det som hans Herre Fader haver beklaget, at være forsømt hos sig i saadanne Wilkaar, „det kunde oprettes af ham.“ Eignende forekommer ogsaa i Joh. Slangendorpi (Hans Slangersups) in obitum Friderici II. oratio funebris fol. B. 4.

”Forsarenhed, at omendstøndt en Prinds og Fyrste er ung „udi Aar og Alder, saa gøres han dog gammel og vittig af „Ærdom og gode Kunster, besynderlig af Historiers Læsning, som give Underviisning, hvorledes en Herre bør at staae „sine Land og Folk fore“. Alt hvad vi vide om Christians Opdragelseshistorie, viser tilfulde, at hans Fader — og i denne som i andre Henseender kunne vi antage begge Forældre eenige — ei blot med Iver stræbte at forskaffe Sønnen den Dannelse, som Tid og Omstændigheder havde ladet Faderen selv mangle, men tillige alvorligen paasaae, at vedkommende Ærere og Foresatte holdt ham under den fornødne Tugt og for alting ei lode ham have sin egen Villie¹⁾. Disse Forældrenes

¹⁾ Om Frederik d. 2dens egen Opdragelse og de Grundsætninger, han fulgte, med Hensyn til sin ældste Søn, fortæller følgende Sted at anføres af den tydske Hofpræst Eph. Knopf's Bigprædiken (1588) fol. B. 2. „Ob wohl er von Gott mit einem trefflichen Ingenio und gutem Verstand begabet gewesen, das er viel mehr hätte lernen und begreifen können, wie er auch einen zimlichen Anfang gehabt: so ist doch gemeiniglich bey grosser Herren Kinder Institution wenig Ernst und Fleiß: Jedermann will ihnen, insonderheit wann sie etwas zu Jahren kommen, süßen und zuwillen sein; und wann sie also ihren eigenen Willen und Begierden folgen, wird die beste Zeit zu lernen verseumet, und mit anderen unnötigen Dingen zugebracht; so kann hernach die Versäumnis der Zeit nicht wiederbracht werden. Daran hat es unserm seligen Herrn auch gemangelt, darüber er oft geklaget, und, wie viel vornehme Leute wissen, gesagt, er wolle seinen Sohn anders lehren und erziehen lassen; und solches hat er auch hernach bewiesen. Denn da er seinen Sohn, Herzog Christian, seinem Præceptor zur Lehr und Institution überantwortet, und den Eid von ihm genommen, hat er seiner eigenen Institution gedacht, und mit sehr ernsten und beweglichen Worten ihn berichtet, woran der Mangel in seiner Institution gewesen, und wodurch er in seiner Lehr verhindert und verseumet worden: darauf ihm ernstlich befohlen, er sollte nicht allein Fleiß in der Lehre, sondern auch darneben gebürlichen Ernst, bey seinem Sohn gebrauchen, demselbigen seinen eigenen Willen nicht lassen, sondern in guter Disciplin, in wahrer Gottesfurcht . . . auferziehen. Und wo ihm Jemand, in diesem seinem Ampt zu hindern unterstehen wolte, hat er ihm königlichen Schug verheissen und zugesagt, und ist auch bey dieser seiner Meinung, wiewohl es dem

Bestræbelser understøttedes, uden Tvivl, kraftigen ved det hellige Valg af Prindsens Hofmester og Lærer. Kunde det end i flere Henseender have været ønskeligt, at førstnævnte ligesaa hædrende som vigtige Post var bleven betroet En eller Anden dertil qualificeret, blandt Rigets Adel; vilde dog neppe Noget af denne, i højere Grad have forenet alle de, for en saadan Stilling, ønskelige Egenskaber, end den af Kongen valgte Henrik Rammel, en pommerst Adelsmand, tillige Kongens tydske Cantzler, hvis udmærkede Talenter, Verdenskundskab og dybe Erfarenhed i Statsfager Samtiden eenstemmigen erkjendte; ligesom der heller ikke findes Spor til, at hans fremmede Herkomst har havt nogen som helst hemmende Indflydelse paa Christianus Dannelses til en tilkommende dansk og norsk Konge ¹⁾. Mueligen kan ogsaa, med Hensyn til de daværende aristokratiske Forhold, en Udlænding have været mere passende for denne Post, end en Indfødt. Vel maatte han, efter Kongens Død, afstaae sin Hofmester-Post til en dansk Adelsmand ²⁾; men det faste Venkab, der desuagtet bestod mellem ham og den

---

Teufel leid gewesen, und es gerne geändert hätte, bis an sein seeliges Ende, geblieben.“ Dgsaa Casellius beretter, i sit nyansførte Tricoreion &c. fol. D. 1, at Kongen blev vred, naar Hofmesteren alt for meget saae igjennem Fingre med hans Søn.

¹⁾ Resen nævner ham allerførst ved 1586, som Prindsens Hofmester (S. 345); men, ifølge Lachmanns Einleitung zu Schl. Hist. II. S. 4, skal han være beskikket dertil den 3die April d. A. Kongens Instrux af 21de Marts 1583 for Embedsmanden paa Goldberghuus, Henr. Below, hvorledes han skalde forholdes sig mod Prindsen, naar denne forblev der med sin „Lugtemester“ (Lærer) (Danske Magazin V. S. 255), synes at antyde, at H. Rammel dengang endnu ikke har beklædet den omtalte Post hos Prindsen. Den 25de Marts 1583, skriver Kongen i sin Calendar, blev Henr. Rammel „det latynsche och tusche Kansellij overantwort.“ I Sigpradikenen over Sønnen, Henr. Rammel, (Rothes brave Mandes Eftermale II. S. 182) siges, at H. R. „for sin synderlige Lærdoms og Skikkeligheds Skyld, blev her ind forskreven, at være Pr. Christianus Hofmester.“

²⁾ Schlegels Gesch. Christ. IV. I. S. 62. 77.

ædle Fædrelandsven, Kongens Cantzler N. Raas, vider, uden Tvivl, ligesaa meget om hans ustrømte Interesse for den Stat, der havde optaget ham i sit Skiod, som den Afgielse, hvormed Magthaverne, under Christian den Fjerdes Mindreaarighed, modtog og fulgte hans Raad, og hans Udnævnelse til Rigsraad ved Kroningen 1596, taler for hans politiske Dygtighed ¹⁾.

Ogsaa Christians egentlige Lærer, eller, som han kaldtes „Tugtemester“, Mester Hans Mikkelson, der blev ansat 1582, og uden Tvivl forblev i denne Tjeneste lige til Kongens Myndigheds-Alder, synes fuldkommen at have været sit vigtige Kald voren ²⁾. Til Christians grundige Religionskundskab, til den Færdighed, hvormed han forstod og talte det latinske

¹⁾ Schlegel l. c. S. 62. Den fordeelagtige Ytring om N. af den berømte Lærde, Joh. Caselius, i et Brev til Frederik II. (Non Dec. 1586), anført i Bachmanns Einleitung II. S. 9, fortjener at sammenholdes med følgende Characteristik af ham i en Rapport af den engelske Gesandt, Daniel Rogers, som 1588 aflagde Dronning Elisabeths Condotation i Anledning af Frederik d. 2dens Død, i *H. Ellis*, original letters illustrative of english History, 2d Series, Vol. 3 p. 149: „He is the mouth of the whole realme, a man indeed „wiht great giftes, and who hath seen much, and is verie eloquent, „and knoweth more of the government and estate of the whole „world then all the rest of the counsellors, between whom and the „chancellor is great friendship.“

²⁾ Kongens Skrivelse af 15de Nov. 1582, hvorved Posten blev ham tilbuddt, s. Nye danske Magazin IV. S. 161. Om hans egentlige Ansættelse hedder det i Kongens Skrivcalender: „31te Marts 1583 gjorde jeg Herr Hans, som war Sonneprest tyl Frederiksborg, tyl mynn somm Christhans Prefettor (Præceptor).“ Mere om ham s. Schlegels Gesch. Chr. IV. I. 62-63; *Marmora danica* I. p. 155. Han havde reist udenlands med en ung Adelsmand, blev siden den første Rector ved Herlufsholms Skole, dernæst Slotspræst paa Frederiksborg, og, efterat hans Function hos Christian IV. var ophørt, Forstander for Sorø-Skole, hvor han døde 1601; Melchjors Esterretn. om Herlufsholm S. 157. Ved X. 1600 kaldtes han af en Rejsende: „vir corpore grandis et annis, consilioque potens“. Suhms nye Saml. III. S. 103.

(fra sit syvende Aar), det italienske og franske Sprog, maa Grunden allerede være lagt ved denne Maads Undervisning; i de mathematiske og mechanicke Studier, hvilke han siden til-
 egnede sig til en saa høi Grad af Mesterkab, har han for-
 modentligen fra først af erholdt andre Læreres Vejledning¹).
 Da den elleveaarige Kongesøn, ved Faderens Død, kaldtes til
 Thronen, var hans Dannelse og hele Udvikling saadan, at
 man torde nære det glædeste Haab for Fremtiden. „Det lader
 sig ansee“ — hedder det hos Bedel (fol. B. I.) — „uden
 „alle gamle Mærke feile, at Hans Naade, vores udvalgte
 „Prinds, skal vel komme til mærkelig Værdom og Forstand udi
 „gode Kunster, ja S. N. allerede er kommen saavidt, at han ikke
 „længer kan holdes for et Barn, men efterhaanden Dag fra Dag
 „opvorer og tager til, saavel udi Visdom og Naade hos Gud
 „og Mennesker, som ellers udi Aar og Alder. Til hvilken
 „S. N. Forsæt, uden Tvivl, S. N. Frue Moder og Dan-
 „marks Riges tilforordnede Regentere og Raad, skulle for-
 „hjælpe ved alle de gode raadelige Middel, som der tilhører og
 „vedbør“. Den følgende Tids Erfaring viste, at Dronningen,
 ogsaa som Enke, var i Stand til fuldeligen at opfylde disse
 Folkets Forventninger. Maae derfor de fordum forenede Ri-
 ger, i Christian den Fjerde stedse erkiende een af deres
 meest intelligente og kraftfulde Regenter, da bør heller ikke
 glemmes, hvormeget der i denne Henseende skyldes hans op-
 høiede Moder, eller den betydelige Andeel oversees, som hun
 har havt, navnlig i hans Opdragelse²).

1) *And. Laurentii or. de vita & morte Friderici II. habita in funere ipsius, Roschildiæ in summo templo, Hafn. 1588. 4. fol. E. 3; Nyerups Christian IV. S. 6.*

2) *G. E. Badens, oldenburgske Kongers Karakteristiker (1809) S. 123-121. I Dan. Rogers's anførte Rapport af 1588, beskrives hun som „a right vertuous and godlie princess, which with a mother-*

Ikke mindre Omhu anvendtes paa den yngre Søn, Hertug Ulrik's Opdragelse, og med ikke ringere Held. Uagtet Hver af Brødrene havde sin egen Læremester, opdroges de dog Begge tilsammen, navnlig vare de paa een og samme Tid i Sorø¹⁾. Ulrik rostes, allerede i Barndommen, for sit gode Hoved; Begge for deres hyperlige Sukommelse²⁾. Som yngre Prinds, med fiernere Udsigter til Thronen, men med tidligt Haab om et fremmed Vispedomme, hvilket han ogsaa erholdt, synes han længere hen i Tiden, ved Studier, Reiser og Ophold paa fremmede Universiteter, at have erhvervet sig en ualmindelig Grad af lærd Dannelse³⁾.

Hvad angaar den yngste Søn, Hertug Johan, som, da Faderen døde, endnu ikke havde fyldt sit femte Aar, da maa formodes, at hans Opdragelse ene er bleven styret af Moderen i hendes Enkestand.

Om Døttrenes Opdragelse have vi færre bestemte Efterretninger, end om Sønnernes. At de fra Barndommen af bleve holdte til flittig Læsning i den hellige Skrift, kunne vi antage, endog uden udtrykkelig Vidnesbyrd⁴⁾; men interessant er det at bemærke, hvorledes Sophias Character og særegne

---

lie care and great wisdom, ruleth the children"; *H. Ellis*, original letters. III. p. 149.

1) Nye danske Mag. IV. S. 162-167. Christian, i det ringeste, som berhen i August 1584; *Histor. Tidsskrift* II. S. 86. Instruxen, S. 163, er, uden Tvivl, dateret d. 15de, ikke d. 5te Jan. jfr. *Dste Selsk. Beg. og Tilvært* S. 144.

2) *And. Laurentii Oratio* fol. E. 3. Ulrik's Læremester i 6 Aar var en Mag. Poul Petersen, forhen Rector i Roskilde; *N. danske Mag.* IV. S. 163; *Schlegels Christ.* IV. II. S. 227. Da ogsaa *Christ.* d. 4des Lærer tidligere havde været Rector, synes man fortrinligen at have udsøgt practiske Skolemand til denne Post. I *Knschambers Slægtbog* S. 695 rofes Ulrik ogsaa som den, der "taler sine adskillige Tungemaal".

3) *Schlegel Chr.* IV. I. S. 261; *Sackmanns Einleitung* II. S. 13.

4) *Jfr. Andr. Laurentii oratio* fol. E. 3.

Tilboieligheder aabenbarede sig i hendes Børn, baade Sønner og Døtre, ligesom vi i hende selv igjen letteligen gienkende hendes Moder. Sophias Tilboielighed til Reiser og hendes levende Byggelyst havde Christian IV. tilfældes med sin yngste Søster, Hedevig, Churfyrstinden af Sachsen¹⁾; den tredie Søster, Augusta, Hertuginde af Slesvig-Holsten, udmærkede sig ved Simpeltid i Klæder og ved sine jævnlige Reiser; men tillige synes Moderens strenge Deconomie hos Datteren at være gaaet alt for vidt²⁾. At mange Bygninger i det mecklenborgske Land endnu vedligeholde Mindet om Hertuginde Elisabeth, vides fra det Forgaaende; ei mindre bekiendt er det, at hendes oeconomiske Virksomhed gif i Arv til hendes danske Datter. Af alle Sophias Døtre synes den næstældste, Anna, Dronningen af Storbrittanien, kun at have været Moderen llig i Forstand og kraftig Villie. Vel roses hun af nogle engelske Historiekrivere som from og dydig³⁾; men hun dadelles dog af endnu Flere for sin overdrevne Hang til Pragt og Forlystelser⁴⁾ og for sin altfor virksomme Deeltagelse i de politiske Bevægelser og Intriguer, der dengang herskede ved det engelske Hof. At Forstaaelsen imellem hende og Jacob I. ikke var den bedste, kan let forklares deraf, at hun i flere Henseender oversaae en Ugtesælle, der hverken blandt Frændeder eller Underfaatter nød eller kunde gjøre Fordring paa synnderlig Ugtelse. Mærkeligere vilde det være, om Datteren af

¹⁾ G. Barthels Reichsermon von Fr. Hedwig (Torgau, 1642, 4.) fol. D. 3.

²⁾ Joh. Wendler Reichpredigt, Schleswig 1639, 4. fol. G. 3; G. Barthels Reichsermon, fol. I. 2. Ifr. Nye danske Mag. 3die Række I. 32. 34.

³⁾ Echard History of England I, p. 148; Hume History of England, (VI. c. 49) kalder hende „a woman eminent neither for her vices, nor her virtues.“

⁴⁾ Schlegel, Christ. IV. II. S. 123; Hume anf. St.; Lingard, Hist. of England. 4to. VI, p. 78.

faa strengt protestantiske Forældre virkelig, som catholske Skribenter forsikre, skulde have antaget den catholske Lære¹⁾; dog, muligens er dette Sagn blot en Overdrivelse eller Fiction, foranlediget ved hendes Hengivenhed for den spanske Interesse og den Velvilje hun, maaskee af politiske Grunde, yttrede mod Catholikerne²⁾.

Om det hiertelige Forhold, der fandt Sted mellem de to besvogrede Regenthuse, have Stemmer fra hvin Tid bevaret et ligesaa troværdigt som hævrende Minde, ved hvilket Historikeren, der i Aarbøgerne saa ofte finder dem, der ved Naturens Vaand burde være hinanden de Nærmeste, bestæede af glensidigt Had og Bitterhed, ei kan andet end dvæle med Deeltagelse og Velbehag. Allerede de kongelige Vornes Opdragelse og flereaarige Ophold hos Bedsteforældrene maae vække Forestilling om en saadan, i de højere Stænder sielden Fortrolighed, der desuden fremgaaer af flere utvilsomme Kiendsgerninger³⁾. Begge Huse syntes at udgiøre ifkun een Familie; Tonen imellem Dannerkongen og det mecklenborgske

¹⁾ Det forsikres i det mindste i et Brev fra en Jesuit af 1608; Suhms Nye Saml. til d. danske Hist. IV. 2. S. 59; jfr. F. Raumer's Briefe aus Paris zur Erläuterung der Gesch. d. 16-17ten Jahrh., II. S. 252. Jesuiten tilføier paa anførte Sted, at Anna skulde have fattet Tilbøielighed for den catholske Lære, allerede i sin tidlige Barndom, da hun i Tydskland blev opdragen hos en catholsk Fyrstinde, efter hans Meening, en neppe af Carl V., hvorved neppe kan menes nogen Anden end Carl den 5tes Søsterdatter, Christiern d. 2dens Datter, Christina af Lothringen; men, da der aldeles intet Spor findes til at Anna i sin Barndom har været i noget andet tydsk Fyrstehuus, end sine Bedsteforældres, bliver der endnu mere Anledning til at antage hvin Veretning, enten for aldeles opdigtet, eller grundet paa en Misforstaaelse.

²⁾ Lingard, History anf. St. Raumer's Briefe II, S. 245. 251-252. 257. 259.

³⁾ Hertil behøver man ikke engang at henregne saabanne, som at den ældste Datter opkaldtes efter Dronningens Moder, den næstældste Søn efter hendes Fader.

Fyrstepar var som imellem Forældre og Børn. Kongen var kun syv Aar yngre end Svigerfaderen og kun ti Aar yngre end Svigermoderen; men for denne var han tillige Son af en fæd og uforglemmelig Broder; i deres personlige Omgang hørtes derfor eene Venøvnelsen Fader, Moder og Son¹). Ingen Maaned gik forbi, i hvilken jo flere Breve verledes imellem dem, og sielden svandt noget Aar, uden at jo Besøg fandt Sted fra een af Siderne²). Til et saadant uafbrudt Samkvem aabnede begge Landes Veliggenhed en lige saa let som sikker Leilighed. Fra Warnemünde i det Mecklenborgske

- ¹) I flere Breve og Reskripter kalder Kongen Hertugen og Hertuginde af Mecklenborg Fader og Moder, bl. A. i N. danske Mag. I. S. 18. 77. 100. I Kongens Skrivecalender hedder det ved 31te Juli 1583: „Kom min Fader och min Moder och Hertich Sigismundus aff Mechelbor hiet tijl Haderschelff“ (Haderslev).
- ²) Man læse herom det sandbrud og mærkelige Vidnesbyrd i *I Casellii de laudibus Elisabethæ Cimbricæ liber*, fol. L. 2-3: „hæc illorum inaudita animorum conjunctio per Dantiam, per Megapolin, penque vicinas provincias celebratur“. Af saadanne gjensidige Besøg kendes følgende: 1573 vare Hertugen og Hertuginde i Rosding ved Prindsesse Elisabeths Daab; 1575 vare Kongen og Dronningen indbudne til Güstrow, men kunde, formeddelt Rigshofmesteren P. Dres dødelige Sygdom, ikke modtage Indbydelsen (Nyges P. Dres Levnet, S. 327); hvorimod Begge 1576, i Slutningen af Mai, reiste til Güstrow og vare der i Slutningen af Juli (Hdskr. Dptegn.); 1577 vare Svigerforældrene Faddere til deres ældste Datterson, ved hvis Fødsel Hertuginde ogsaa havde været tilstede; 1579 var Hertugen hos Kongen i Flensborg; 1580 var Dronningens Farbroder, Hertug Carl af Mecklenborg, i Riibenhavn, hvor han blev modtagen med megen Opmarksomhed (Nye danske Mag. I, S. 75); 1583 indfandt Svigerforældrene sig paa Haderslevhuus for at staae Faddere til Hertug Hans; 1586 vare Hertugen og Hertuginde for sidste Gang samlede hos deres Børn i Danmark; i Mai Maaned, besøgte Dronningen sin Fader i Mecklenborg (P. Hegelunds Calendere: Mspt). Upaatviveligen ere flere slige Besøg ikke optegnede. I de kongl. Breve til Cpher. Balkendorf i Nye danske Mag. I. forekomme enkelte hidhørende Træk, f. Ex. S. 77: Brev af 1581 om at staae Hertuginde fra Norge „en Otting ret god ung fersk hvalfsiff“; S. 100: Brev af 1583 om en Randestober, som fra Riibenhavn skulde forsøge sig til Hertug Ulrik.

til Gedser paa Falkter var der kun syv Miles Overfart, som med gunstig Vind kunde skee paa nogle faa Timer¹⁾. Ved denne Vej pleiede da de høie Frænder at gieste hinanden, naar Narstiden nogenlunde tillod det, eller Hoffet ikke opholdt sig i Jylland; thi paa en Tid, da Landeveiene vare flette, og fyrstelige Personer pleiede at reise med et talrigt Folge, foretrak man almindeligen den kortere og beqvemmere Søvei for den længere og besværligere Landreise. Som oftest fulgte Kongen, undertiden ogsaa Dronningen dem paa Veien. De fleste af disse Besøg havde en aldeles privat og huuslig Character. Hertuginde pleiede at være tilstæde ved sin Datters Nedkomst; Begge tillige at være Faddere ved Barnedaaben. Datteren længtes efter sine Forældre, hos hvem hendes Vorn stundom i længere Tid opholdt sig; Svigerforældrene glædede sig ved, Tid efter anden, at see deres eneste Datter i hendes Hiem, omringet af en stedse vorende Børnefreds, paa hvis Opdragelse og Udvikling de selv havde en ligesaa vigtig som velgiørende Indflydelse²⁾. Men, undertiden kom ved saadanne Besøg ogsaa vigtige Statsanliggender paa Bane. Ikke forme-

¹⁾ Danske Atlas, III. S. 335. 339. jfr. *Er. Læti res danicæ*, p. 325. Paa Gedser var ogsaa en Kongsgaard; *Pontani Descr. Daniæ* p. 722.

²⁾ Følgende Sted om Hensigten af disse jævnlige Besøg, især fra Fyrsteparrets Side, hos *Caselius de laudibus Elisabethæ*, fol. L. 4., fortæller her at anføres: „Inveteratam autem sanctamque sollicitudinem, neque dimittendam censuit, de nobilissimorum ex filia liberorum educatione, quam tamen rex ipse pater & regina mater rectissime instituissent & perpetuo urgerent. Hoc ipsa & noverat, & gaudebat, & libenter jurabat, & valde probabat, & cum animi lætitia contemplabatur. Putarim, neque dubium sane, ut hoc opus & germinantem indolem nepotum neptiumque cerneret, cupidius & sæpius transmisisset in Daniam. Nec invitus eodem ibat ex intervallo princeps Ulricus, tum hac de causa, tum ut de maximis rebus socer & gener consilium caperent: sed quoties iret, & desiderio coniugis, a qua observantissime coleretur, & filiarum generique petitioni morem gerendum censuit.“

delst sit Lands Omfang og Folkemængde, men ved en for den Tid udmærket Dannelse og politisk Erfaring, ligesom ved sin bekiendte Retssindighed, var Hertug Ulrik, som Samtiden kaldte den tyske Nestor, en af de meest betydende blandt Tydsklands protestantiske Fyrster, hvis Raad og Mægling derfor søgtes og benyttedes, under flere den Tids Bevægelser i Stat og Kirke. Dannerkongen og Hertugen anfaae deres Interesse som noie forbunden; de stræbte derfor at være enige i deres Anstuelser af Tidens Begivenheder og Forhold; de understøttede hinanden gjensidigen. Ved Danmarks meer udstrakte politiske Beværelser og vanskeligere Forhold var det naturligt, at Hertugen havde flere Leiligheder til at giøre sig fortient af sin Svigersøn, end Tilfældet kunde blive paa Dennes Side, med Hensyn til det mecklenborgske Land. Den vigtigste Anledning frembød unegteligen den Sag, som, i saa lang Tid, verserede imellem Kongen og de slesvig-holsteniske Hertuger om Forlehningen med Hertugdømmet Slesvig, hvilken Hertug Ulrik tilligemed Kongens Svoger, Churfyrsten af Sachsen, og Landgreven af Hesse allerede fra Aar 1567 havde søgt at tillægge, og som endelig 1579 endtes ved Forliget i Odense¹⁾; ved de samme Fyrsters Mægling blev ogsaa 1581 i Flensborg sluttet et Forlig imellem Kongen og hans Farbroder, Hertug Adolph, angaaende Arven efter dennes Broder, Hertug Johan den Ældre²⁾; begge disse Underhandlinger synes dog meer at være drevne ved Gesandter end ved Fyrsternes personlige Nærværelse. Mindre heldige vare Hertugen af Mecklenborg og Churfyrsten af Sachsen i deres Mægling imellem Kongen med de øvrige holsteniske Hertuger paa den ene, og Staden Hamborg paa den anden Side, i Striden om Handelen paa Elben

¹⁾ Christiani Gesch. Schl. Holst. u. d. Düb. B. II. S. 421. 431. 452.

²⁾ Christiani l. c. S. 469.

som ved Forligene i Flensborg (1579) og i Kiel (1580) ikke blev endt, men kun udsat¹⁾); derimod blev, ved Medvirkning af Hertugen i A. 1583, da han i Haderslev stod Fader til Kongens yngste Barn, Staden Lybek udsonet med Kongen, og den for de lybekske Borgere forhøiede Drefundske Told igien nedsat²⁾).

Den eneste vigtige Aaledning, der frembød sig for Kongen til at gjøre Siengæld, ved at vise sig virksom for sin Svigerfaders Interesse, var i Stridighederne mellem Denne og Staden Rostok, som tiltog sig større Friheder, end Hertugen, inden for hvis Lands Grændser den rige Hansestad laae, kunde tilstede, og som endog vilde have forlænget Striden i det Uendelige, ved at bringe Sagen ind for Kammerretten. Kongen, som endnu ei havde glemt, at Rostok, hvis politiske Betydning, ligesom de øvrige østersøiske Hansestæders, længe var aldeles forsvunden, under Krigen med Sverrig havde vist sig mere svensk- end danskindet, tilbød Hertugen, ved dennes personlige Nærværelse i Danmark 1583, sin Mellemkomst; denne bestod da deri, at Kongen anholdt rostokske Skibe i Sundet og i de danske Havne, forbød Staden Handel i sine Stater, og lod Warnemünde-Havn blokere ved en Eskadre. Først, efterat Staden havde udsonet sig med Hertugen, bleve, paa dennes Forbøn, de rostokske Skibe løsgivne og Handelen igien aabnet³⁾. En enkelt Gang foranledigede ogsaa Anliggender af en mere omfattende politiske Interesse et Slags Congress i Güstrow. Dette var i Sommeren 1576, da Kongen med Dronningen, en Deel af Rigsraadet, Churfyrsten

¹⁾ Christiani I. c. S. 454. 462-464.

²⁾ Christiani I. c. S. 481.

³⁾ Resen S. 273-274. 339; forledt af forstansforte Sted hos Resen har Schlegel, Gesch. d. oldenb. R. I. S. 268, henført denne Begivenhed til 1573; jfr. Rudloffs neuere Gesch. Mecklenb. II. S. 44. 47.

af Sachsen og flere tydske Fyrster samlede i Hertug Ulriks Residentz, hvor vidtløftigen blev handlet om Religionens Sager, om den svenske, lissendiske og mange andre hemmelige „Anliggendes Bestilninger“¹⁾. Gienstanden for Underhandlingerne paa denne Congress maa formodentlig have været de paa den Tid i det tydske Rige herskende Bevægelser angaaende Religionsfreden, Urolighederne i Sverrig, ved Anledning af den nye Liturgie, Stridighederne i den tydske Kirke om Naderen, som ogsaa indvirkede paa den danske Kirke, og endelig Stillingen i Estland, hvor Fiendtligheder, endnu længe efter den stettinske Fred, fortsattes mellem de Danske og Svenske, og hvor Reval blev haardeligen ængstet af Russerne.

Paa et saadant Besøg hos sine Børn var det, at Dronningens Moder endte sine Dage. I Sommeren 1586 reiste Fyrsteparret med Hertugens Broder søn, Sigismund August, over til det danske Hof, hvor de ventedes²⁾. Et Par Maaneder svandt hen, paa sædvanlig Maade, med Giestebud og Jagtpartier, Musik og Boldspil, Spadseretoure og fortrolige Samtaler. Skøndt Kongen saa længe som mueligt holdt dem tilbage, og Hertuginde, som denne Gang meer end nogensinde glædede sig ved sin Datters og sine Børnebørns Omgang, paa en betydningsfuld Maade yttrede, at det var uvist naar de atter kunde samles, blev Afreisen dog omsider bestemt til de sidste Dage af September. Bedstemoderens Afsted fra Børnebørnene var alvorligere end den pleiede; uden Tvivl ahnede det hende, at hun saa dem for sidste Gang. Kongen og Dronningen fulgte selv Forældrene til Gedser³⁾. Her bleve

1) Resen S. 296.

2) Af et Kongebrev, dat. Kronberg 17de August 1586, synes det, at Hertugen og Hertuginde allerede dengang have været her tilstede.

3) Den 25de Sept. var Kongen paa „Giebigsgaardt“, og ventede da snart at komme til Antvorskov; Nye danske Rag. I. S. 145.

de opholdte af Modvind; Hertuginde falbt i en Sygdom, og efter fiorten Dages Forløb, omgivet af sin Ægtefælle, Datter og Svigersøn, opgav hun sin ædle, kærlighedsfulde Aand, paa sin Fødselsdag den 14de October 1586¹⁾.

Genighed, Hengivenhed og gjensidig Høilagtelse beredte Frederik II. og Sophia uafbrudt ægteskabelige Lykke. Iffe ringeste Spor kan opdages til nogen Strid mellem Begges Duster og Tilboieligheder, som dog, ved den betydelige Forskiel af 23 Aar mellem deres Alder, vel kunde have været

¹⁾ Resen S. 347. De nærmere Omstændigheder ved dette sidste Besøg, hendes Død m. m. fortælles af Caselius, de laudibus Elisabethæ fol. M. 1-2. Ved denne Keilighed besøgte ogsaa Fyrsteparret, med Dronningen og Hertug Sigismund, Tyge Brahe paa Hveen. Hertugen interesserede sig især for Brahes astronomiske og mekaniske, Dronningen, som i samme Aar havde været der en Gang tilforn, for hans hymiske Arbejder (Danske Mag. II. S. 241-43.). Dagen efter Hertuginde Død, 15de October, udgik fra »Giedtsgaard« Kongens Brev til Adelen om at klæde dem og deres Folk i »sorte Sørgklæder og lange Kiorteler, for Hertuginde Elisabeth, der altid ubi sin Besmagt havde været alle dette Riges Adel og Undersaatter med Raade og Huldhed bevaagen.« Som Yttringer af Adelen Erkendtlighed for saadan »Raade og Huldhed«, kan exempelviis anføres, at Niels Friis til Hæselager, dengang Befalingsmand paa Nykøbing-Stot, lod en Datter, f. 26. Jan. 1587, opkalde efter Hertuginde (Magazin f. danske Adelhistorie I. S. 63. 99). En Datter af R. R. Breide Rangau til Rangauholm (i Fyen), som Kongen selv holdt over Daaben den 7de Januar 1588, blev kaldet Elisabeth Sophia (Sammet. S. 95). Den 1ste November blev befalet at ringe hver Dag 3½ Time for Hertuginde. (P. Hegelunds Calendere: Mst.). Ved Hertuginde Begravelse i Güstrow d. 23de Nov. mødte paa Kongens Begne Gantseren N. Raas, Rigsmarsken Peder Gyldestjerne, Sorgen Rosentrands og Henrik Bülow, samt den tydske Hofpræst Sph., Knopf (Hbfr. Dpt.). De Guldmedailler indrettede til at bæres, med Dronningens Brystbillede paa den ene Side, hendes Symbolum og det mecklenborgske Vaaben paa den anden, og Aarskallet 1586 (Beskr. over danske Mynter og Medailler, Fred. II. Nr. 171-172), ere maaskee prægede i Anledning af dette Dødsfald. Om den rostokke Professor, Dav. Chytræus's Eigprædiken over Hertuginde, hvorfra han 1587 sendte Dronning Sophia et Exemplar, f. Schumacher, Gel. Männ. Br. an Kön. v. Dännem. III. S. 182.

tænkelig. Det er vel heller ei uden al Sandsynlighed, (skiondt det modsiges af N. S. Vedel) at Dronningen, ved sin Forstand og sin, i en vis Henseende maaskee aandelige Overlegenhed, kan have havt et Slags Indflydelse endog paa Regerings-Anliggender; i det mindste kunde det, vi kiende til hendes Fremtræden efter Kongens Død, til hendes offentlige Virksomhed giennem hendes lange Enkestand, synes at tale derfor. Men vist er det tillige, at hun i hvert Tilfælde maa have forstaaet at anvende en saadan Indflydelse med Klogskab og Forsigtighed; saaledes at hun hverken i nogen Henseende compromitterede sin kongelige Ægtefælle, eller vakte Mistro hos det mægtige og stolte Aristokratie. Denne Fremstilling af Kongeparrets gienfærdige Forhold, især af Dronningens ligesaa kærelike som kloge Udfærd, grunder sig tillige paa flere samtidige Kilders udtrykkelige Vidnesbyrd; og skiondt disse henhøre til en Klasse af Skribenter, der i Almindelighed ikke nyder stor Tilltroe, nemlig Liig- og Mindetalere, yttre de sig dog, angaaende denne Konges huuslige og personlige Anliggender, i det Hele, med saamegen Genstemmighed, Frimodighed og indvortes Præg af Sanddrøhed, at de synes kun at have gientaget den almindelige Dom. Forf. tager derfor ikke i Betænkning at lade et Par af disse Stemmer, efter meer end to Aarhundreders Forløb, fornye Grundringen om hiint Kongepars lykkelige Forhold. Allerstørst ville vi høre den ærværdige, af vort Sprog og vor Literatur saa høifortiente N. S. Vedel¹⁾.

Saadant deres Giftermaal og Ægtefælle, begyndt udi sand Gudsfrøgt og alvorlige Guds Paakaldelse, haver Herren efter sit hellige sanddrue Løfte velsignet, i mange Maader. Alt Kong. Maj. haver havt sin Livstid en tryk, lydig og forstandig Hielperinde udi hendes Naade, som aldrig haver været H. M. noget tilmode (imod), eller befattet sig med den

¹⁾ Liigprædiken fol. C. 2.

„Deel, som horte til Kongelig Bestilling i det allermindste, men flitteligen varede paa sin kære Herre, at giøre hannem alting til Takke, med synderlig Snildhed og Belevenhed, saa S. N., er baade i Ord og Tale og al Dmgiengelse, ikke allene en meget ydmyg Fyrskinde mod alle, men ogsaa ganske forstandig til at foie sig efter Tiden og Leiligheden¹⁾).

Tre og tyve Aar efterat A. S. Bedel havde holdt sin Eligtale over Frederik II. i Ribe Domkirke, holdt den kongelige Hofprædikant, Christen Jensen, en Mindetale over Frederiks alderstegne Enke, da hun bragtes til sit Hvilested i Roeskilde Domkirke; Kongeparrets ægtefællelige Samliv modtog her følgende Vidnesbyrd²⁾.

„I hendes hele Ægteskab, medens hun deelte Scepter og Krone med Kongen, lagttog hun i sit Forhold til denne, til Rigsraadet, til Adelen og til alle øvrige Stænder saa megen Venlighed, Velvillie og Klogskab, at hun ved at hjælpe, raade og fremme, gjorde vel mod Alle og fornærmede Ingen; derfor ærede ogsaa Alle hende som en Guddom fra Himelen³⁾).

Men, om de kongelige Ægtefællers lykkelige Samliv, og

1) I den i Roeskilde Domkirke ved Begravelsen holdte latinske Mindetale (*Andr. Laurentii or. de vita & morte Friderici II. habita in funere ipsius, Roschildiæ, Nonis Junii 1588. 4.*) hedder det korteligen: „fuisse illud conjugium pium, svave, castum & sæcundum, scimus omnes“. Vidtsøftigere ubmales derimod dette Forhold i Casellii anførte latinske Mindeskrift over Hertuginde Elisabeth fol. R. 4.

2) *Christ. Jani sermo funebris in exsequiis Sophiae. Hafn. 1632. 4. fol. E. 3.*

3) Nogle Skuemynter, indrettede til at bæres, med Kongens Brystbillede paa den ene og Dronningens paa den anden Side, og Karstallet 1587, ere uden Tvivl prægede til Grindring om deres dengang femtenaarige Ægteskab, og ligesom lignende, uden Karstal, bestemte til Foræringer (Beskr. over danske Mynter og Medailler Fred. II. Nr. 173, 175, 182).

om den trofaste Hengivenhed, Kongen stedsse nærrede for „sin Sophia,“ som han kaldte hende, vidne dog med stærkere Træk, end nogetsomhelst andet udvortes eller symbolisk Tegn¹⁾ og med

¹⁾ Det er bekjendt, at man paa Mindesmærker, Medailler og Decorationer ved forskjellige Anledninger fra Fred. d. 2dens Tid, ofte finder anbragt et sammenslynget FS. enten med eller uden Krone over. Da et saadant hidtil ikke har kunnet opdages tidligere end Kongens Formaling 1572, (for hvilken Tid paa Mynter og deslige almindelig forekommer et kronet F. eller Fridericus 2) antager Forf. indtil videre, at hint Giffer ei har betegnet *Fridericus secundus*, men Begyndelsesbogstaverne af Kongens og Dronningens Navne. Afserbe af den første Anledning, hvori det uden Tvivl forekommer, nemlig paa Siderne af den „Karm“, i hvilken Dronningen førte til Kirken for at krones („Paa Siderne et gyldene F monne staa, med S igiennem og Krone derpaa“; *Heravius* Fred. den 2dens Kronings- og Bryllups-historie, fol. L. 7, hvor det tillige i Randen er afbildet), synes en saadan Forklaring at fremgaae, da tillige Begges Naaben vare anbragte paa Enderne af Bognen. Paa samme Maade kan da ogsaa disse Bogstaver paa Elephant-Tegnet, og paa Medailler med samme Forestilling, fra Aarene 1580, 1582 og uden Aarsal, forklares (*Hertzholm de ordine elephantino* p. 79; *Danske Mynter og Medailler*, Fred. II. Tab. V. Nr. 3-4). Har Elephant-Tegnet fra 1580 (*Hergholm* Tab. VIII. Fig. I.) været det samme, som det, Kongen gav til de tydske Fyrster, hvilke han, da de 1580 stode fæddere til Prindsesse Augusta paa Goldinghuus, optog i sit „Bundt“ (*Hamelmanns Oldenburg. Chronik* S. 428), kan man tænke sig det passende, at Begges Navnetræk her have været anbragte i Forening. Den Riade, sammensat af sammenslyngede FS, hvormed Dronningen paa Materier skal være forestillet, har formodentligen haft samme Betydning (*Suhms Samlinger*, I. 1. S. 58). Den sidste Anledning, hvorved Kongen egenhændigen har anbragt dette dobbelte Giffer, og som netop synes at bestyrke nærværende Forklaring, var, uden Tvivl, da han den 7de Febr. 1588 i Haderslev forærede Geert Rangau et Exemplar af sine „*Ettliche Psalmen und Sprüche*“ (1586), i hvilket han paa Forsatsbladet har skrevet dette FS. mellem 15 og 88, oven over sit Symbolum; uagtet han her tillige underskriver sig F. 2. K. zu D. vndt R. (*Minerva* 1789. III. S. 62). Det lignende FS, der er eller har været anbragt af forgyldt Kobber paa den øverste Ende af Sophias Ligkiste i Roskilde Domkirke, kan rimeligt forklares paa denne Maade, ligesom og det sammenslyngede FS (med Kongens og Dronningens Symbola) over en Port i Viborg, opført 1584 (*Marmora danica* II. p. 215). At

en næsten rørende Sandhed, Kongens egenhændige Dagbøger¹⁾. Af disse Dagbøger, der næsten ikke indeholde andet end Angivelse af Kongens idelige Reiser fra By til By og Slot til Slot, nu i een, nu i en anden Provinds, seer man, at han næsten aldrig reiste nogensteds hen, uden i Selskab med Dronningen og nogle af deres Børn. Skiltes de stundom ad, da var det dog kun for faa Dage; og Kongen undlader aldrig at bemærke, saavel Dronningens Opholdssted, som deres Gienforening. I disse simple, stundom naive Optegnelser benævnes hun aldrig Dronningen, men min Sophia (mint eller mynt Soffye)²⁾. Ogsaa Kongens Omhed for sine Børn fremlyser her af fleer end eet talende Træk.

---

disse Bogstaver ei blot have betegnet Begges Navne, men tillige, paa en symbolisk Maade, have vist hen til Navnenes Betydning, antager, uden Tvivl med Foie, den samtidsige Keravius, naar han rimer saaledes (fol. K. 6):

„Hvor Fred og Wiisdom de ere tilsammen
 Det er stor Lyst, stor Glæde og Gammen.
 Den Konge han haver af Fred sit Navn,
 Han er hver Mand til Nytte og Gavn.
 Sophia det er paa Danske Wiisdom,
 Saa kaldes den Dronning gudfrygtig og from.“

Det kan ogsaa bemærkes, at Stadagergaard paa Falster, som Kongen fik af E. Wenstermand, fra 1574 af blev kaldet Sophieholm; Historisk Tidsskrift, udg. af den danske hist. Forening, II. S. 31.

- 1) Af disse Dagbøger, der, ligesom Christian den Ades, med hvilke de dog i historisk Vigtighed ingenlunde kunne sammenlignes, ere indskrevne i trykte Calendere, findes ikkun tre for Aarene 1583, 1584 og 1587), som bevares blandt det store kongelige Bibliotheks Haandskrifter. Hr. Justitsraad P. B. Jacobsen har meddeelt et Uddrag af Dagbogen for 1584 i sin interessante Afhandling om de kongelige Rathhold m. m. i Histor. Tidsskrift, II. S. 34-37.
- 2) 1583, 31te Mai: „v dach dro ieg tyl Verscho (VeirFov) och mint Soffye tyl Nuegar (Nuegaard).“ 1ste Juni: „v dach dro ieg tol Nuegar, der war mint Soffye och.“ I Anledning af det sidste Barns Prinds Hans's, Fødsel, hedder det den 26de Juli 1583: „v dach bleff mint Soffye forlost och fyndt ent Sont.“ Dette Tegn

Et ægtefabeligt Liv, som Frederiks og Sophias, kunde man have ønsket, og, med Hensyn til Begges Alder og Sundhed, ogsaa tiltroet en længere Varighed. Kongens daglige Levemaade var, i det Hele, indrettet til at hærde og styrke Legemet. „Han var om Morgenens“ — skriver Resen (S. 357) — „om Sommeren, meenligen oppe naar Klokken var tre, fire, paa Jagten, og med sin store Eyst øvede og rørte Legemet, tog til Taffe med kold Kiøkken, Fleske=Stinke, Rugbrød og dansk Øl, til Tiden kaldede hannem hjem igien tilbage; naar nogen Svaghed (som var ganske fælden) kunde lade sig kende, ... agtede han ingenlunde Selvfab mere end Helbred og Sundhed, men tvungede og forholdt sig efter sin egen og Naturens Styrke og Bequemmelighed¹⁾. Derfor var ogsaa hans Sundhedstilstand saadan, som den beskrives af N. S. Vedel (fol. C. 4): „Hans Naade var altid af Naturen i sig selv en før, karst, tidlig Mand, og ikke nogen Tid, det man veed af at sige, havt nogen synderlig stor Krankhed, saa H. N. gif dermed til Sengeleie, uden hvis den fjerde Dags Koldesygge plagede hannem for et Aar eller ti (to?) forleden“. Endnu i mange Aar vilde derfor Kongen, uden Tvivl, kunne have virket for sit Folks og sin Familjes Lykke, dersom det havde været ham mueligt at losrive sig fra sin Tids, Helbredden saa nedbrydende Sædvaner, og ved de overdaadige Giestebud, som Stifetten udfordrede til

---

efter n i Enden af Ordene, som ei kan betyde andet end t, er characteristisk ved Kongens Orthographie.

1) I sit tidtomtalte Haandskrift beskriver Et. Vætus Kongens daglige Levemaade saaledes; „summo mane surgere, quod mehercle in hoc rege laudibus ante omnia evehendum est, dieiqve exordium a precibus atqve invocatione filii dei auspicari: sæpe in vespere omnem vitare cibum; potum nusquam poscere; venationibus interdum aut longissimis itineribus exerceri; inde coenare largiter probeqve indormire.“ Kongens Skik, at staa meget tidlig op, omtales ogsaa vidtløftigen i samme Forfatters *Res danicæ* p. 426.

fremmede Fyrsters og Gesandters Modtagelse¹⁾, og som i andre Anledninger, baade ved og uden for Hoffet, saa hyppigen fandt Sted, at iagttage mere Maadehold. „Man mener vel — skriver A. S. Vedel (fol. C. 4) — „at dersom „Hans Naade kunde havt Marsag, for fremmede Fyrsters og „udlændiske Legaters, og andre sine gode Mænds dagelige Om- „giengelse, at holde sig fra den almindelig skadelig Drift, som „nu over al Verden, iblandt Fyrster og Adel og den meenige „Mand, alt for meget giengs er, da syntes for menneskelige „Dien og Tanker, at H. N. kunde levet mangen god Dag „Længer²⁾. Den Uforbeholdenhed, hvormed dette Træk af Kongens Personlighed udhæves i flere af de over ham offent- ligen holdte Tilgængeligheder, i hvilke hans mange ypperlige og elskværdige Egenskaber for øvrigt skildres med ligesaa megen Sandhed som Følelse, vidner om en Frimodighed, som uneg- teligen geraader Tidensalderen til Gode; men antyder tillige, at man anfaae hvin Svaghed for undskyldelig, om ikke uund- gaaelig³⁾. Eignende Tilstræbelser, ved Iagnende Tælligheder, fore-

1) „Med hvad Gæmtilhed H. N. altid haver undfanget fremmede Mo- narkers og Fyrsters Legater, er hver Mand vittertigt, om end Nogle, „som ikke forstode sig paa saadanne kongelige Gæmtilhed, syntes „saadant at see undertiden for overskødig.“ Vedel fol. E. 2.

2) Det samme gientages, med endnu mere bestemte Udtryk, i den tydske Hofprædikant Sphr. Knopfs Leichpredigt fol. E. 4. Ogsaa for- tiener her at mærkes de to første Strofer af Folkesangen: „K. Fre- derik II. i Ditmarsken“, i Udvælgte danske Viser fra Midde- alderen II. Nr. 110.

3) Ved at beskrive Hertugens og Hertuginens sidste Besøg ved det danske Hof bemærker Caselius (de laudibus Elisabethæ fol. M. I): „Nullus, ut sit, sine convivio dies: invitarunt se quoque liberalius, more nostrarum gentium: si quis quærat, quid hoc ego laudem, referre me, respondeo; quid enim aliud, quam quod res est? mo- rem tamen eiusmodi, quem politissima omnium gentium frequen- tavit: neque hoc probandum, sed habet tamen vinum, quod animi lapis lydius: et convivium, et in hoc vinum nisi modum migrent, humanitati consentanea, nec inimica virtuti.“

komme om fremmede Fyrster¹⁾, og, hvad endnu turde findes mærkeligere, selv i Talerne ved Anledning af Christian den Tredies og Frederik den Andens Kroningsfester, fandt vedkommende Ordinatorer det nødvendigt, alvorligen at formane de Tilstedeværende til Maadeholdenhed i Tasselets forestaaende Nydelse²⁾. Men, i denne Side af Fædrenes huuslige Liv foregik, som bekendt, ingen væsentlig Forandring før langt ind i det attende Aarhundrede; man erindre sig blot Skilbringerne af Christian den Fierdes og Peter Czars Hoffester. Hvad imidlertid angaaer Frederik den Anden, da have Samtidige om ham udtryffeligen bemærket, at denne vennetsalige og gleskmilde Konge ved slige Leiligheder dog mere fulgte Andres, end sine egne Tilbøieligheder, og at han, selv i den meest opvømte Stemning, aldrig fornegtede den godmodige og elskelige Character, der skaffede ham en saa høj Grad af Popularitet³⁾.

¹⁾ F. Ex. om Churf. Christian I. af Sachsen; Böttigers Gesch. Sachsen I. S. 66.

²⁾ Saaledes Bugenhagen, i sin Intimationstale ved Christian den Tredies, (Aktstykker vedkommende Christian III. og Dronn. Dorotheas Kroning S. 10) og Nic. Palladius i sin ved Frederik den Andens Kroning (Reravii Kronings-Historie fol. D. 4).

³⁾ And. Lauridsen skriver i sin Liigtale, holden i Roeskilde Domkirke, fol. F. 2: „Voluit Rex secum esse viros & bellica & togata fortitudine præstantes, erga quos, ut singularem benevolentiam declararet, interdum *valetudinis minus accuratam rationem* habuit. Quod tempori & moribus hominum, magna ex parte adscribi debet . . . . Nam singulæ ætates aliquid miscent hominum naturæ, quæ in hac imbecillitate, nunquam est sine vitiis . . . . quod ipse non raro fatebatur.“ Det Samme bevidner Er. Lætus i sit anførte, rigtignok 10 Aar før Kongens Død forfattede Haandskrift; „Inebriantur sæpe alii sobrio illo; at siquando mensuram fortasse accidat ex aliqua occasione transgredi aliorum profecto voluntatibus consulitur, non voluptati propriæ obtemperatur.“ Jfr. Knops's Reichspredigt anf. St. Saamange samtidsige Vidnesbyrd kunne ikke svækkes ved den beneatende Yttring i Resens Krønike S. 356. jfr. Fortalen. Resen tilstaaer selv (S. 357), at Kongen, „som han altid var en frisk og karl Herre, brugede han undertiden ikke allene

Allerede i Sommeren 1586, da Kongen med Churfyrsterne af Sachsen og Brandenburg og flere Tydske Fyrster bivaanede en Congress i Eyneborg, i Anledning af Protestanternes Stilling, især i Frankrig, synes hans Sundhedstilstand at have forværret sig¹⁾; men et Aars Tid før hans Død fik han en tør Hoste, og begyndte især at frante. Mueligen havde de hyppige Dødsfald, som i de senere Aar fort efter hinanden havde bortrevet Flere af hans nærmeste Paarørende, ogsaa virket nedslaaende paa hans Sindstemning²⁾. Kongens Søster, Churfyrstinden af Sachsen, var død den 1ste October 1585; hendes Gemal Churfyrst August, den 11te Febr. 1586; hans Farbroder, Hertug Adolph, den 1ste October samme Aar; hans Fæder og Svigermoder, Hertuginde

„Nødtorftigheds, men og Glædens Bægere, og med den Herre Christo foragtede ikke (som de egenindige og melanfoliske Hoveder) det cananæiske Bryllup eller nogen sine fattige Undersaatters Dmgængelse, Samqvem eller Vensteb.“

1) Jfr. det nedenfor meddeelte Brev fra Dronningen til hendes Fæder. Frederik II. som, ved et Gesandtskab til den franske Konge Henrik III., havde søgt at formitte Huguenotternes Skiebne, forantedigede selv nærmest Congressen i Eyneborg; Häberlins neueste teutsche Reichsgeschichte XIV. S. 366. 316 fg. jfr. Resen S. 345; *And. Laurentii oratio* fol. E. 4; J. Møller om Fred. den Andens Magling i udenlandske Religionsstridigheder; Vid. S. philos. histor. Afhdl. II. S. 392. Kongen ankom den 16de Juli til Eyneborg; Congressen begyndte den 18de Juli: den 23de Juli var han allerede i Hamborg igjen og den 30te i Golding (P. Hegelunds Calendar, Mpt.). Formodentlig ilede Kongen hjem, fordi hans Svigerforældre ventedes. Om Cantseren N. Raas, hedder det i P. Winstrups Biigprædiken (1594), at han fulgte med Kongen „til den Herremode, som holdtes til Eonneborg, hvor mange Chur- og Fyrster vare tilfammen komne, mundtligen at handle med hverandre om nogle vigtige Sager, som Riger og Lande høielige vare anliggende, og besynderlige Religionen anrørendes, udi hvilke denne salige Herre blev synderlig med nogle andre fornemme Raad brugt.“

2) Dette skal han selv have ytret; s. Knopfs Reichspredigt, fol. C. 4.; Rackmann I. S. 699. Maaskee forantedigedes han endog derved til, under 9de Decbr. 1586, at paabyde en almindelig Bededag over begge Rigerne; Nye danske Magazin I. S. 145.

Elisabeth, den 14de October samme Aar; Prindsesse Elisabeth, Hertug Adolphs Datter, den 13de Januar 1587, og hendes Broder, Hertug Frederik, den 15de Juni 1587. Heller ikke er det usandsynligt, at paa en Tid, da usædvanlige Naturphænomener letteligen fremkaldte ængstelige Forestillinger, endog hos Personer af en høiere Stand, de Misfostre, Meteorer m. m., som netop i Kongens sidste Levetid tildroge sig almindelig Opmærksomhed, ogsaa hos ham kunne have havt lignende Virkning¹).

I Aaret 1588, den 14de Februar, holdt Kongens yngste Broder Hertug Hans, sit (andet) Bryllup paa Sonderborg, med Agnes Hedevig af Anhalt, Enke efter Churfyrst August af Sachsen. Her var Kongen med Dronningen, deres Børn og et stort Folge tilstede; ogsaa vare flere Fyrster og Herrer indbudne; allerede strax efter Nytaar maa han have begivet sig paa Reisen²). „Magtet han“ (Reisen S. 353) „næsten et ganske Aar tilforn ikke havde været ved sin rette og fulde Helbred og Styrke; iblandt syntes ogsaa meget tung og besværkelig i Kroppen“, bivaaned han dog Wielsen og indfandt sig ved Aftentaffelet³). Den øvrige Deel af Bryllupsfesten holdt han sig dog inde, og begav sig tidlig til Haderslev, hvorefter han indbød de fremmede Fyrster, som havde været tilstede ved hans Broders Bryllup, til en Bryllupsfest, han selv foranstaltede den 21de Februar, for Brudens Halvbroder Fyrsten af Anhalt, med en Grevinde af Mansfeld⁴). I denne Fest, der

¹) I Bedels Eighædten sol E. omtales adskillige Begivenheder af den Art.

²) Den 7de Jan. var han i Fyen (Mag. for danske Adelshistorie I. S. 95); og 7de Febr. var han ankommen til Haderslev (Minnerva 1789. III. S. 62).

³) Kongens sidste Sogdom og bodelige Afgang beskrives udførligen og overeensstemmende i Bedels, Knopfs og And. Lauridsens Eighædtkener, der indeholde flere karakteristiske Træk af Kongens Stemning og Forhold i hans sidste Dage.

⁴) Mag. for danske Adelshistorie I. S. 104. Rættføl. 25de Febr. gjorde Kongen ogsaa Godsleff Buddes (andet) Bryllup; S. 105.

afgav et nyt Beviis paa Kongens vennelike Sind og den Tilfredshed, det endog under en sygelig Tilstand voldte ham, at berede Andre Glæde¹⁾, kunde han selv dog personlig kun lidet deeltage. Da de Fremmede havde taget Afsked, og Veiret tegnede skönt, troede han at en Forandring af Opholdssted og den vante Bevægelse vilde styrke hans Befindende. Han begav sig derfor med Dronningen og de to ældste Prindsesser, samt to af de fremmede Fyrster, Hertug Philip af Grubenhagen og Christian af Anhalt, der efter hans Anmodning vare blevne tilbage hos ham, over Goding, giennem Odense og Nyborg til Sjælland. Med stedse aftagende Kræfter og kiendeligt forandret Udseende, ankom han her den 6te Marts, men kunde ikke naae længere end til Antvorskov, hvor Sygdommen tiltog med Høste, Feber og Mathed. Vel syntes, efter Lægemidlers Brug, hans Befindende at bedre sig; han længtes ogsaa efter de øvrige Børn, som vare blevne tilbage i Haderslev, og Dronningen maatte, skiondt mod sin Villie, reise derhen for selv at hente dem. Men saa Dage efter tog Sygdommen atter en saa foruroligende Bending, at Kongen selv ei kunde miskiende sin Tilstand, og ved den hellige Madvere beredte sig til sin Vortgang fra Livet. Dronningen, efter hvorm der nu i Hast blev affærdiget et Rud, ankom efter en tilfom og farlig Seilads over Beltet, om Natten til Antvorskov. Da Kongen vaagnede efter en kort Slummer, stod hun ved hans Seng;

¹⁾ *And. Lauridsen* tilføier ved denne Leilighed, fol. G. 2: "quod more suo fecit. Ut enim honesti conjugii amantissimus erat; ita quoque multi nobili loco nati & alii, ipsius seculi auctoritatem, matrimonium, cujus ille proxeneta & conciliator fuit, inire, quos splendide apparatis conviviis honoratos magnis beneficiis cumulavit." At Kongen saaledes, tilligemed sit eget Bryllup, havde gjort 4 Adelsmands, vides af *Knud Steensens* Optegnelser (*Levensfelds Samlinger i Geh. H.*), efter Meddelelse af Hr. Stud. M. N. G. K. *Rasmussen*, der af sine rige genealogiske og biographiske Samlinger beredvilligen har gaaet Forf. tilhaande med flere Optegnelser.

faa udmattet som hun var, vaagede hun dog Resten af Matten hos ham. I de faa Timer, han endnu levede, veeg hun ikke fra hans Side, pleiede og trostede ham, bad for og med ham; men afholdt sig tillige fra alle Klager og udvortes Ytringer af hendes dybe Hjertekummer, som hun vidste, end mere vilde gjøre ham Afstedstimen smertelig¹⁾. Saaledes modtog hun hans sidste Suk, da han, med fuldkommen Bevidsthed og gudhengiven Frimodighed opgav sin Aand den 1de April 1588.

Ved den høitidelige Begravelse i Roeskilde = Domkirke efter to Maaneders Forløb, den 5te Junius, fulgte den udvalgte Konge med sin Morfader, Hertug Ulrik, og begge de yngre Prindsler, umiddelbart efter det kongelige Udg. Efter den Tids Skik var Enkedronningen selv og hele den qvindelige Deel af den kongelige Familie, med deres Følge, de Sidste i det lange Sørgetog; Enkedronningen ledtes af den afdøde Konges Broder, Hertug Hans, og hendes Farbroder, Hertug Carl af Mecklenborg²⁾.

Dronningens sorgelige Sindstæmning og mørke Udsigter i Fremtiden fremgaae allertydeligst af et Brev, som hun, faa Dage efter Kongens Død, tilskrev sin Fader fra Antvorskov; med hvilket karakteristiske, og selv i formel Henseende mærkelige Brev nærværende Udsnit af Sophias Historie passende slutes³⁾:

1) Dette fortæller Knopff (l. c. fol. J. 4), som var Kongens Sielensørger i hans sidste Sygdom og var hos ham i Dødstimen. jfr. *And. Laurentii oratio* fol. H. 2.

2) *Refen* S. 362. Ceremoniellet ved den kongelige Begravelse er tilføjet *H. Slangersups* latinske Parentationstale (fol. M. 4) og sammes danske Oversættelse (fol. Z. 2).

3) Ord- og bogstavret efter Originaten i det kgl. Geheime-Archiv. Dronningens Haand er utydelig, men ei uden en vis Character; enkelte forekommende Danismer vise, at hun ei længer kunde skrive sit Fødelands Sprog fuldkommen rigtigt.

Herzliche Her Fatter, ich habe G G Schreiben bei Jochim Bazewitz¹⁾ bekommen vnd darauff fürstanden das G G leider mein elende Schreiben bekommen haben, vnd G G ein herzlich mittheiden mitt mir tragen, dafür ich G G als die Tochter freundlich dancke. Godt weiß wie herzlich betrobett ich mit meinen kleinen Kinderen siße, vnd nun fast keinen trost mehr habe, ach keine Zuflucht ohne zu Godt vnd zu G G. Ich hofe G G werden mich och in meinem elende dahr ich leider in bin, nicht fürlassen werden, sonderen mich beistehen, den ich nicht weiß wie ich es anfangen sol oder was ich don sol, den ich nicht (t) sil mit sonchen (solchen?) hendellen vmgangen habe, vnd och sonst son keinen sachen weiß, den mich der König nichts hatt bei seinen leben wissen lassen son seinem handel, och begeren G G tzu wissen, ob der König och für seinem Abscheitt fürordenunge gedahn hatte, wie es mitt mich vnd meine Kinder gehalten werden solde nach seinem Dotte, so kan ich G G nicht fürhalten das er sich nirgens angefertt hatt, ach son keinem dinge auf der Welt gesagett, sonderen den dach huforen ch er fürscheidett, do hede ihm der Doctter²⁾ vnd Herr Kristoffer³⁾ der Prediger gefragt, ob er nicht fürordenen wolde wie es mitt mich vnd mitt meinen Kinderen scholde gehalten werden: so hette er geantworttet, er konde es nu nicht thun aber er wolde mich vnd die Kinder Godt vnd seine Underthanen befellen, er wüste wol die wurden mich vnd meine Kinder nicht fürlassen. Was nu die Rett don werden das wirtt die Zeit geben. Ich habe Jochim Bazewitz alles berichtet wie es sich mitt seiner Kranckheitt hatt angelassen, vnd was es für ein Ende genommen hatt, der werth es G G. wol berichten.

1) Denne Jochum Bazewitz, en meget lærb og dannet Mand, blev siden Hertug Ulriks og Christian den 4des Raad, og var tillige Hertug Sigismund Augusts Hofmester; *Behr res mecklenburgicæ* col. 1593.

2) Om Denne, Peter Sørensen (Petrus Severini), Dr. Med., Frederik den 2dens og Christian den 4des Livlæge, s. Perholdts og Mansas Samlinger til den danske Medicinalhistorie I. S. 14 fg.

3) Christopher Knopf, siden 1567 Kongens tydske Hofpræst; *Zwergs Siell. Sterefie* S. 479 fg.

Godt weiß das mich ein kleglicher Fall ist das ich doch nur begere das ich mochte dott sein, den das ich leben sol, es ist mich ein herzlicher trost, das er sonnchen (solchen?) schönen herlich ende genomen hatt vnd hatt geredett bis in sein lesette vnd wahr bei alle seinem Fürstande bis das er fürscheidette. Ich hebe nicht gemendet (gemeint?) das mich Godt so hartt straffen solde, doch wahr mich wol allezeit bange dafür, ehr ist nicht wol zufriden gewesen disen ganzen Wintter, auch nicht eher seder (seit?) das er von Lüneburck kam, das werden sich G G wol zu erinnern wissen wie vbei das er da aus sach: die Farfe hatte er bis nu behalten, wiewol er nich wolde das er schwach wahr, ich leider nu mitt schmerzen wol weiß geworden. Ich dancke G G freundlich für die für schreibige san dem rade zu Lubecke, den es mich nu leider wol unüße werden wertt vnd nicht sil in den Henden habe. Was den leinwandt belangett das G G gekofett hatt, bide ich das G G das nach Kopenhagen wollen bringen lassen. was ich G G nicht geschrieben habe, das habe ich Bazewißen mundtlich berichtett vnd will G G godt dem allmechtigen besolen haben, vnd bide G G mochten sich ach in disem Kreuze messigen das G G mich vnd meinen kleinen Kindern zu troste leben mugen da wil ich Godt getrewlich vm bitten vnd will G G ihm ach besolen haben. Datum Anderscho den 11ten April Anno 1588.

G G getrewe tochter
die weil ich lebe,

Uden paa:

Dem hochgebornen Fürsten, vnserm freundlichem Herzvielgeliebten Herrn Vatern vnd Geuattern, Herrn Vriichen, Herzogen zu Mecklenburg, Fürsten zu Wendenn, Graffen zu Schwerin, der Lande Rostock vnd Stargardt Herrn.

Hertugen har paastrevet Folgende: Schreiben von unser Dochteren der Kuniginnen, bey Jochim Bazewißen, den 29sten Aprilis zue Gustrau empfangen.

